

Nezamestnanosť absolventov škôl v okrese Martin

Bc. Bibiána Vaváková

Diplomová práca
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Bibiána Vaváková**
Osobní číslo: **H130048**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Nezamestnanosť absolventov škôl v okrese Martin**

Zásady pro vypracování:

Spracovanie rešerše a štúdium odbornej literatúry.
Vymedzenie pojmov a teoretických východísk vzťahujúcich sa k nezamestnanosti a uplatnenie absolventov.
Operacionalizácia pojmov.
Príprava metodiky výskumnej časti.
Realizácia kvantitatívneho výskumu formou štandardizovaného dotazníka.
Spracovanie a vyhodnotenie získaných dát, vrátane ich interpretácie.
Prezentácia výsledkov výskumu, ich zhrnutie a doporučenie pre prax.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BOLLES, NELSON.Richard. *Ako si nájsť dobrý džob*. Bratislava. Motýľ, 2004. ISBN 80-88978-99-8.

BUCHTOVÁ, Božena. a kol. *Nezaměstnanost psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: GRADA PUBLISHING, 2002. ISBN 80-247-9006-8.

JANDOUREK, Ján. *Sociologický slovník*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

KENTOŠ, Michal. *Quality of life of short term and long term unemployed. Človek a spoločnosť*, 2010, roč. 13, č. 2.

ŠOLCOVÁ, Iva **KEBZA Vladimír**. *Nezaměstnanost a zdraví*. In: *Československá psychologie*, 2001, roč. 45, č. 2.

URAMOVÁ, Mária. *Sociálně ekonomické súvislosti nezamestnanosti*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2005.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 04. 2011

..... Václav Bati

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cieľom diplomovej práce je rozpracovať problematiku nezamestnanosti, s bližším zameraním na nezamestnanosť absolventov škôl. Poukazuje na aktuálny stav nezamestnanosti absolventov škôl a možnosti, ako je možné ich vysokú mieru nezamestnanosti znižovať.

Teoretická časť diplomovej práce je zameraná na zistenia výskumov zameraných na skúmanie stavu nezamestnanosti, definovanie základných pojmov k problematike a hľadanie prepojenia medzi nezamestnanosťou a možnosťami sociálnej pedagogiky. V teoretickej časti sú analyzované príčiny a dôsledky nezamestnanosti absolventov škôl. Metodológia, postup, interpretácia a závery kvantitatívneho výskumu sú uvedené v praktickej časti diplomovej práce. Predmetom praktickej časti je výskum, ktorý je realizovaný na vzorke nezamestnaných absolventov škôl, evidovaných na Úrade práce sociálnych vecí a rodiny v Martine.

Kľúčové slova: nezamestnanosť, absolvent, trh práce, politika trhu práce, príčiny nezamestnanosti, dôsledky nezamestnanosti.

ABSTRACT

The aim of the thesis is to develop the issue of unemployment, with a stronger focus on unemployment of graduates. It refers to the current state of unemployment of graduates and possibilities to decrease this high unemployment rates.

The theoretical part of the thesis is focused on the findings of studies aimed at examining the state of unemployment, defining the basic concepts of the topic and finding the link between unemployment and possibilities of social pedagogy. There are analyzed causes and consequences of unemployment of graduates in the theoretical part. Methodology, technique, interpretation and quantitative research findings are presented in the practical part. The subject of the practical part is research which is conducted on a sample of unemployed graduates registered at the Office of Labour, Social Affairs and Family of Martin.

Keywords: unemployment, graduate, labor market, labor market policy, causes of unemployment, consequences of unemployment.

Touto cestou by som sa chcela srdečne poďakovať vedúcemu diplomovej práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavovi Balvínovi, CSc. za odborné konzultácie, cenné rady a usmerňovanie pri vypracovaní diplomovej práce.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKÁM A ZÁKLADNÝM POJMOM	14
1.1 STAV VÝSKUMU V DOMÁCEJ A ZAHRANIČNEJ LITERATÚRE.....	14
1.1.1 Súčasný stav teoretického rozpracovania problematiky	14
1.1.2 Výskumy venované nezamestnanosti prezentované v slovenskej odbornej literatúre	16
1.2 VZŤAH SOCIÁLNEJ PEDAGOGIKY K PROBLEMATIKE NEZAMESTNANOSTI ABSOLVENTOV ŠKÔL	18
1.3 VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV	21
2 NEZAMESTNANOSŤ AKO NEGATÍVNY JAV	27
2.1 TEORETICKÉ PRÍSTUPY K NEZAMESTNANOSTI.....	27
2.2 TYPY NEZAMESTNANOSTI	28
3 NEZAMESTNANOSŤ ABSOLVENTOV ŠKÔL – JEJ PRÍČINY, DETERMINUJÚCE FAKTORY A STAV NA SLOVENSKU	31
3.1 NEZAMESTNANOSŤ A ABSOLVENTI ŠKÔL	31
3.2 PRÍČINY A FAKTORY DETERMINUJÚCE NEZAMESTNANOSŤ ABSOLVENTOV ŠKÔL.....	34
3.3 MOBILITA PRACOVNEJ SILY.....	38
4 DÔSLEDKY NEZAMESTNANOSTI U ABSOLVENTOV ŠKÔL	43
4.1 DÔSLEDKY NEZAMESTNANOSTI PRE SPOLOČNOSŤ	43
4.2 DÔSLEDKY NEZAMESTNANOSTI NA ČLOVEKA.....	44
4.2.1 Psychické dôsledky nezamestnanosti	45
4.2.2 Sociálne dôsledky nezamestnanosti	50
II PRAKTICKÁ ČASŤ	52
5 PROJEKT VÝSKUMU	53
5.1 PREDMET VÝSKUMU	53
5.2 CIEĽ VÝSKUMU	53
5.3 ÚLOHY VÝSKUMU	53
5.4 HYPOTÉZY.....	53
5.5 VÝSKUMNÉ METÓDY A TECHNIKY	54
5.6 CHARAKTERISTIKA VÝSKUMNEJ VZORKY, LOKALITY A ORGANIZÁCIA VÝSKUMU.....	55
6 INTERPRETÁCIA VÝSKUMNÉHO MATERIÁLU	56

6.1	VYBRANÉ SOCIÁLNO-DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY RESPONDENTOV	56
6.2	PRÍČINY A PREŽÍVANIE NEZAMESTNANOSTI	60
7	ZHRNUTIE VÝSLEDKOV VÝSKUMU A DISKUSIA	66
	ZÁVER.....	68
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	69
	ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK	75
	ZOZNAM OBRÁZKOV	76
	ZOZNAM TABULIEK.....	77

ÚVOD

Nezamestnanosť rozhodne patrí medzi najzávažnejšie celosvetové problémy. Na Slovensku sme o nezamestnanosti kedysi nepočuli, no po transformácii spoločnosti a po roku 1989 nastali zásadné politické zmeny, ktoré zasiahli aj transformáciu ekonomiky a sociálnej sféry. Ako sprievodný jav všetkých spomenutých zmien došlo k vzniku nezamestnanosti a keďže bola javom novým (dovtedy u nás bola tzv. plná zamestnanosť), nevedeli sme na ňu a na jej neočakávaný príchod adekvátne reagovať.

Celý jav nezamestnanosti bol taký nový pre štát i občanov, že sme na jej negatívne prejavy a dôsledky nevedeli pružne reagovať a riešiť ich. Tak sa začala postupne veľmi negatívne prejavovať na jednotlivcovi, jeho živote, na živote jeho rodiny aj okolia, ale aj na fungovaní a podmienkach v štáte.

Denne sa stretávame s tým, že vnímame negatívne dopady nezamestnanosti. Redukcia príjmov rodín s nezamestnaným členom, zníženie životného štandardu obyvateľstva, nárast rozdielov a vznik vrstvy chudobných a bohatých, sociálno-patologické javy, bezdomovecstvo, chudoba, rozpad rodín – to všetko sú len niektoré z následkov pretrvávania nezamestnanosti.

Práve k uvedeným skutočnostiam sme sa rozhodli v diplomovej práci rozpracovať problematiku nezamestnanosti. Hoci ide o tému, ktorej sa venuje veľa odborníkov, a teda je aj v literatúre pomerne dobre rozpracovaná, považujeme túto tému za aktuálnu. Cieľom našej diplomovej práce je rozpracovať problematiku nezamestnanosti, s bližším zameraním na nezamestnanosť absolventov škôl. Poukážeme na aktuálny stav v tomto smere na Slovensku a budeme hľadať možnosti, ako je možné vysokú mieru nezamestnanosti absolventov znižovať.

Práca pozostáva z teoretickej a praktickej časti. Teoretická časť je zameraná na teoretické rozpracovanie problematiky nezamestnanosti. V prvej kapitole sa zameriavame na popísanie súčasného stavu v oblasti teoretického rozpracovania problematiky v knižnej a časopiseckej literatúre. Poukázali sme na práce, výskumy a názory niektorých odborníkov, ktorí sa uvedenej problematike venujú. Tiež rozpracúvame zistenia výskumov zameraných na skúmanie stavu nezamestnanosti v posledných rokoch, definujeme základné pojmy k problematike a hľadáme prepojenie medzi nezamestnanosťou možnosťami sociálnej pedagogiky.

Druhá kapitola práce sa zameriava na vymedzenie nezamestnanosti, popísanie jej prejavov, dôsledkov pre jednotlivca, jeho rodinu aj spoločnosť.

V tretej kapitole pojednávame o nezamestnanosti absolventov škôl na Slovensku. Popisujeme stav, aký je v posledných rokoch v tomto smere zaznamenaný, ako aj príčiny a faktory, ktoré celkovú situáciu ovplyvňujú. Prinášame tiež výskumné zistenia a štatistické údaje o stave nezamestnanosti absolventov škôl na Slovensku aj s klasifikáciou respondentov podľa druhu štúdia, stupňa školy, ktorú navštevujú, aj podľa odboru, ktorý vyštudovali. Považujeme to za veľmi cenné informácie, pretože celková možnosť uplatnenia absolventov na trhu práce je v súčasnosti veľmi úzko spätá s tým, či majú kvalitné vzdelanie poskytujúce vedomosti a zručnosti požadované na trhu práce, a tiež s prepojením teoretického a praktického vzdelávania.

Predmetom štvrtej kapitoly diplomovej práce sú dôsledky nezamestnanosti u absolventov škôl. Snažíme sa poukázať na to, ako sa nezamestnanosť môže negatívne prejavovať na mladých ľuďoch a to nielen v oblasti ekonomickej (nedostatok finančných prostriedkov), ale aj na to, ako výrazne status nezamestnaného ovplyvňuje sobášnosť, pôrodnosť, vznik a výskyt sociálno-patologických javov, stratu schopností a pracovných návykov a pod.

Predmetom praktickej časti je výskum, ktorý sme realizovali na vzorke nezamestnaných absolventov škôl, evidovaných na ÚPSVaR v Martine. Najskôr popisujeme metodológiu výskumu, stanovené ciele, úlohy a hypotézy. Potom sa zameriavame na popísanie jednotlivých metód a charakterizujeme výskumnú vzorku a lokalitu. Jednotlivé fakty a zistenia interpretujeme v nasledujúcej kapitole a znázorňujeme zistené fakty v tabuľkách a grafoch. Následne na základe zistení verifikujeme hypotézy a zaujímame k nim stanovisko a tiež navrhujeme odporúčania do praxe. Záver je zhrnutím problematiky diplomovej práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKÁM A ZÁKLADNÝM POJMOM

1.1 Stav výskumu v domácej a zahraničnej literatúre

Problematike nezamestnanosti sa venovali a neustále venujú viaceré diskusie, štúdie a výskumy, pojednáva o nej množstvo domácich aj zahraničných autorov. V odbornej literatúre nájdeme rôzne definície nezamestnanosti, klasifikácie štruktúry nezamestnanosti, názory a skúsenosti s následkami nezamestnanosti, údaje o rizikových skupinách ohrozených nezamestnanosťou, neustále sa diskutuje o postavení absolventov škôl na trhu práce alebo o kvalite života nezamestnaných ľudí.

1.1.1 Súčasný stav teoretického rozpracovania problematiky

Po transformácii spoločnosti v roku 1989 nastali na Slovensku výrazné spoločensko-politické, ekonomické a sociálne zmeny. Tieto zmeny ovplyvnili aj vznik a vývin nezamestnanosti, čo sa prejavilo negatívne aj v náraste počtu nezamestnaných a nárastu počtu rizikových skupín obyvateľstva ohrozených nezamestnanosťou. Práve preto sa stále viac zdôrazňuje význam realizácie takých opatrení, ktoré budú prispievať k znižovaniu nezamestnanosti. Nezamestnanosť je závažný celospoločenský problém a preto je táto problematika podľa nášho názoru v odbornej knižnej a časopiseckej literatúre aj v elektronických dokumentoch, pomerne podrobne rozpracovaná.

Problematike nezamestnanosti sa venuje Mareš v publikácii „Chudoba v České republice v datech (šetření sociální situace domácností). Dílčí studie projektu o možnostech monitorování chudoby v ČR.“ (2004). Tu autor rozpracúva problematiku nezamestnanosti a poukazuje na zistené skutočnosti a stav nezamestnanosti, ako aj na prepojenosť nezamestnanosti s chudobou.

Matoušek (2005) sa v publikácii „Sociální práce v praxi“ venuje nezamestnanosti z hľadiska sociálnej práce. Okrem klasifikácie nezamestnanosti poukazuje na jej, negatíva a na potrebu pomoci nezamestnaným pri hľadaní zamestnania, znižovaní dôsledkov nezamestnanosti, zvyšovaní kvalifikácie, prevencii nezamestnanosti a podobne.

Nezamestnanosť z pohľadu sociálnej pedagogiky skúma Niklová v príspevku „Nezamestnanosť ako dôsledok transformačných procesov spoločnosti a jej riešenie z aspektu sociálnej pedagogiky“, ktorý je súčasťou publikácie Višňovského a Hroncovej „Slovenská rodina v kontexte transformačných premien“ (2010). V rámci tejto publikácie sa nezamestnanosťou a jej vplyvom na človeka a jeho život zaoberá aj Hronec v príspevku „Sociálno-ekonomické aspekty nezamestnanosti a ich dôsledky na slovenskú rodinu.“ Autor tu rozpracúva problematiku problémov, ktoré v rodine vznikajú v dôsledku nezamestnanosti vo viacerých oblastiach, s dôrazom na sociálnu a ekonomickú oblasť a následné problémy rodín, akými je chudoba, zníženie kvality života, neuspokojovanie potrieb, sociálna izolácia, obmedzenie prístupu k vzdelaniu a voľnočasovým aktivitám, sociálna izolácia, obmedzenie a strata sociálnych kontaktov, zadlženosť rodín, konflikty v rodine, výskyt sociálno-patologických javov (násilie, závislosti a podobne).

Nezamestnanosť ako sociálny jav skúmali aj Paukovič a Holovčáková a svoje názory prezentovali v príspevku „Nezamestnanosť ako sociálny jav, štruktúra nezamestnanosti, príčiny, dôsledky a riešenia problému v Slovenskej republike“ (2008). Autori priniesli prehľad o tom, ako sa nezamestnanosť vyvíja a aký je podiel jednotlivých skupín nezamestnaných na Slovensku.

Pre nás je zaujímavý príspevok Rybovej s názvom „Sociálno – psychologické dôsledky dlhodobej nezamestnanosti“, ktorý je uverejnený v publikácii Šlosára (2009) „Migrácia – chudoba – nezamestnanosť“ a tiež „Niektoré aspekty vplyvu vzdelania na nezamestnanosť“ od autorov Ambrozy a Dirgová (2009). Príspevky sa zaoberajú vplyvom vzdelania na nezamestnanosť a na predpoklad neuplatnenia sa na trhu práce.

Beblavý a Senaj (2006) sa v publikácii „Trh práce včera, dnes a zajtra“ zaoberali porovnávaním situácie na trhu práce.

Potrebe práce u nezamestnaných sa venovala Bariaková (2009) a Buchtová (2008) sa zamerala na skúmanie kvality života dlhodobo nezamestnaných. Spomínaná autorka publikovala zážitky a postrehy zo života nezamestnaného v časopise Psychologie v ekonomickej praxi, Roč. XLIII, č. 3-4 (2008) pod názvom „Den v živote nezamestnaného“ (Buchtová, Filo, 2008).

Vidíme, že problematika nezamestnanosti je naozaj pomerne dobre a podrobne rozpracovaná. Pre potreby našej diplomovej práce budeme vychádzať aj zo spomínanej literatúry, pričom budeme brať dôraz na čo najviac aktuálne informácie k problematike.

1.1.2 Výskumy venované nezamestnanosti prezentované v slovenskej odbornej literatúre

Výskumy realizované v Slovenskej republike jednoznačne potvrdili, že strata zamestnania má výrazný negatívny vplyv na kvalitu života, resp. spokojnosť nezamestnaných so životom (Fedáková, 2005; Paukovič, 2007; Kentoš, 2010; Kostolná, 2010). Následne nezamestnanosť vystupuje aj ako spúšťač iných negatívnych sociálno-patologických javov a preto sa považuje za negatívny sociálno-patologický jav (Hroncová, 2010). Môžeme konštatovať, že výsledky výskumov dokazujú, že nezamestnanosť je pre človeka obyčajne obdobím, ktoré sa spája so zvýšeným prežívaním stresu a následnými negatívnymi javmi.

Kentoš (2010) v súvislosti s krátkodobo a dlhodobo nezamestnanými uvádza, že u dlhodobo nezamestnaných je riziko výskytu a prejavov negatívnych následkov nezamestnanosti vážnejšie. Pôsobenie dlhodobej nezamestnanosti na kvalitu života jednotlivcov je jednoznačné, objavujú sa výrazné negatívne dôsledky v oblasti psychického, fyzického zdravia, ale aj sociálnych kontaktov, finančného zabezpečenia a podobne. Spomínaný autor zistil, že významne pozitívnejšie hodnotenia kvality života boli zaznamenané u nezamestnaných do 6 mesiacov na rozdiel od nezamestnaných s väčšou dĺžkou nezamestnanosti a teda dopad situácie nezamestnanosti na celkové hodnotenie kvality života u dlhodobo nezamestnaných je výraznejší a vážnejší v negatívnom smere oproti osobám krátkodobo nezamestnaným. Komparácia hodnotení psychických aspektov potvrdila tiež významnosť rozdielov medzi skupinami nezamestnaných podľa dĺžky ich nezamestnanosti, čo sa potvrdilo aj v oblasti sociálnych vzťahov, tiež v oblasti hodnotenia podmienok, v ktorých nezamestnaný žije. Odpovede sa líšili aj v hodnoteniach prostredia, kedy sa ukázalo, že významne pozitívnejšie hodnotili životné prostredie krátkodobo nezamestnaní menej oproti dlhodobo nezamestnaným, ktorí toto prostredie hodnotili významne negatívnejšie. „*Viacere štúdie a výskumy, ktoré sa venovali otázkam kvality života z aspektu nezamestnanosti, potvrdili, že strata zamestnania má negatívny vplyv na kvalitu života resp. spokojnosť so životom.*“ (Kentoš, 2010, s. 10). Teda možno konštatovať, že všetky spomenuté zistenia výskumov potvrdili súvislosť medzi kvalitou života jednotlivca a jeho rodiny a nezamestnanosťou, pričom sa ukázalo, že nezamestnaní majú v porovnaní so zamestnanými signifikantne nižšiu úroveň kvality života a tiež že ide o rizikové obdobie, ktoré sa spája so zvýšeným prežívaním stresu.

Buchtová (2004) poukazuje na negatívne pôsobenie dlhodobej straty zamestnania na kvalitu života na základe dát rozsiahleho empirického výskumu porovnávajúceho nezamestnaných a zamestnaných.

Výskum realizovaný na výskumnej vzorke dlhodobo nezamestnaných v aspektoch psychické zdravie, sociálne vzťahy a prostredie (Birknerová, Vnenková, 2009) potvrdil výraznú závislosť hodnotení kvality života od dĺžky trvania nezamestnanosti. Čím boli skúmané osoby dlhšie nezamestnané, tým sa ich kvalita života v spomínaných aspektoch znižovala. Avšak nie všetky výskumy tento predpoklad potvrdili. Frankovský (2003) vo svojom výskume skúmal rozdiely medzi krátkodobo a dlhodobo nezamestnanými vo vnímaní miery vplyvu situácie nezamestnanosti na oblasti: osobný život, psychické zdravie, fyzické zdravie, spoločenské postavenie a životná úroveň, ktoré sú takmer zhodné s našimi skúmanými aspektmi kvality života. Autor zistil, že dlhodobo nezamestnaní vo väčšej miere uvádzajú vplyv nezamestnanosti na ich osobný život, psychické zdravie a fyzické zdravie, avšak žiaden z týchto rozdielov nebol štatisticky významný. Na hranici štatistickej významnosti väčší vplyv nezamestnanosti na spoločenské postavenie udávali dlhodobo nezamestnaní. Najpodstatnejší rozdiel medzi dlhodobo nezamestnanými a krátkodobo nezamestnanými bol zistený v miere súhlasu s vplyvom nezamestnanosti na ich životnú úroveň.

Paukovič (2007) prezentuje zistenia, že výskumy ukázali, že medzi dlhodobo evidovanými uchádzačmi o zamestnanie sa postupne vyprofilovali skupiny občanov, ktoré sú rizikové vzhľadom k ich možnosti umiestnenia sa na trhu práce. Ako autor uvádza, „pri členení podľa pohlavia sú to ženy, ktoré sú viac postihnuté dlhodobou nezamestnanosťou. Na krátkodobej nezamestnanosti sa naopak podieľajú viac muži ako ženy. Pri členení podľa vekových skupín možno konštatovať vysoké zastúpenie ľudí v produktívnom veku a vekovú skupinu mladých ľudí po ukončení prípravy na povolanie, ktorá je rizikovou na trhu práce v súbore dlhodobo evidovaných nezamestnaných. Malý záujem o túto vekovú skupinu sa prejavuje aj zo strany zamestnávateľov.“ Ako citovaný autor ďalej vysvetľuje, v súvislosti s dlhodobou nezamestnanosťou mladých ľudí – absolventov škôl, sa ukazuje ako jedna z hlavných príčin nesúladi medzi ich kvalifikáciou a požiadavkami praxe. Tu apelujeme na potrebu prepojenia vzdelávania s praxou, pričom tejto problematike sa budeme v súvislosti s nezamestnanosťou absolventov škôl venovať aj neskôr.

Podľa Beblavého a Senaja (2006) sa dlhodobým pozorovaním stavu na trhu práce a s ním spojenou nezamestnanosťou zistilo, že dlhodobou nezamestnanosťou sú najviac

ohrožení ľudia s neukončeným základným vzdelaním, so základným vzdelaním a s neukončeným učňovským vzdelaním, ľudia s vyššou kvalifikáciou skôr majú zamestnanie a ak oň aj prídu, skôr sa potom zamestnajú aj preto, že sú ochotní prijať obyčajne dočasne aj menej atraktívne pracovné miesto, pričom si zháňajú lepšiu prácu.

Kostolná (2010) prezentovala výsledky svojej predmetnej výskumnej štúdie v podmienkach Slovenska, ktorá identifikuje faktory súvisiace s procesom transície zo školy na trh práce, analyzuje nezamestnanosť absolventov stredných a vysokých škôl v štruktúre podľa druhu školy regiónu a odboru vzdelávania a vyhodnocuje existujúce nástroje aktívnych opatrení trhu práce. Tento výskum je vzhľadom k téme našej diplomovej práce veľmi významný. Ku kľúčovým zisteniam patrí, že „ekonomická kríza vytláča mnoho mladých, vrátane absolventov škôl, ktorí by v štandardných podmienkach nemali problémy s umiestnením na trhu práce do pozície *„ťažko integrovaných novovstupujúcich“ uchádzačov o zamestnanie.*“ (Kostolná, 2010, s. 84). Preto by sa mali uskutočňovať podľa autorky reformné kroky a prijímať inovatívne opatrenia v oblasti vzdelávania, zamestnanosti a sociálnej politiky s cieľom zabezpečiť vhodnú prípravu a vzdelávanie pre trh práce (vzdelávanie v súvislosti s tým, čo vyžaduje trh práce), zlepšenie zacielenosti a adresnosti aktívnych opatrení trhu práce na segment absolventov škôl. Autorka skúmala aj to, prečo s absolventmi škôl po absolvovaní absolventskej praxe bol alebo naopak nebol uzavretý pracovnoprávny vzťah. Len u neceljej tretiny oslovených zamestnávateľov (32,2%) prerástla absolventská prax do pracovného pomeru. Z dôvodov, prečo sa tak neudialo na strane zamestnávateľa bolo, že nepotrebovali pracovníka na trvalý pracovný pomer, finančne si to nemohli dovoliť, prekážkou bol limitovaný počet pracovných miest. Z dôvodov na strane absolventa školy to bolo, že absolvent po skončení absolventskej praxe nastúpil na vysokú školu, nemožnosť brať absolventa na odbornú činnosť, ale aj nezájem absolventov.

1.2 Vzťah sociálnej pedagogiky k problematike nezamestnanosti absolventov škôl

Práca svojím charakterom stimuluje vývin jednotlivca a celú spoločnosť. Práca má výrazný sociálny charakter, uskutočňuje sa v konkrétnom sociálno-kultúrnom prostredí, vyvoláva sociálne dôsledky a sociálne interakcie s inými sociálnymi javmi a procesmi. Z tohto dôvodu je nezamestnanosť v našej spoločnosti ťažkým a ťaživým problémom, ktorý

sa dotýka aj sociálnej pedagogiky. Súvisí to s centrálnou úlohou práce a zamestnania v našej spoločnosti a kultúre, v ktorej existujeme. Strata zamestnania znamená depriváciu v základných potrebách, ktoré zamestnanie a práca priamo uspokojujú alebo je ich uspokojenie s nimi úzko spojené.

„Zamestnanie má v živote človeka nezastupiteľné postavenie. Je dôležitou podmienkou jeho dôstojnej existencie, prináša mu nielen materiálny prospech, ale súčasne mu dáva pocit sebarealizácie a spoločenskej užitočnosti.“ (Buchtová, 2001, s. 75)

Úlohou sociálnej pedagogiky je nezamestnaného absolventa zaradiť do mnohých sociálnych vzťahov, uspokojiť jeho potreby ctižiadosti, vlastného uplatnenia a sebaúcty. Zamestnanie nemá len ekonomický charakter, ale má i sociálny a psychologický význam, ktorý je daný tým, že človeka formuje po rozumovej, emocionálnej, duševnej i telesnej stránke. *„Práca je pre človeka biologická a sociálna nevyhnutnosť. Obsahová náplň pracovných činností človeka výrazne ovplyvňuje aj štruktúru potrieb, trávenia voľného času atď.“* (Stanek, 2002, s. 195)

Prácou človek získava hmotné prostriedky pre sociálny status seba a svojej rodiny. Zamestnanie nie je však len ekonomická nevyhnutnosť, postupne sa stáva sociálnou potrebou, kde človek nadobúda stále viac prostriedkov vlastného uplatnenia a rozvoja svojich potencií aj v rámci sociálnej pedagogiky. Na význam práce poukazuje aj Matoušek (2005), ktorý prezentuje presvedčenie, že práca má veľký význam pre človeka, nakoľko mu umožňuje kontakt s ľuďmi, podnety pre zmysluplné činnosti a aktivity, dáva pocit príslušnosti do určitého spoločenstva ľudí, človek má plány, ciele, jeho život má zmysel. Zamestnaný si váži hodnotu voľného času, využíva ho na oddych a zotavenie. S týmto názorom sa stotožňujú aj Kraus a Hroncová (2006) a Krystoň (2004) ktorí pripomínajú, že u nezamestnaného je voľný čas niečo nadbytočné, pretože nezamestnaný má deň bez organizovaných činností a zmysluplných aktivít, takže ho má nadbytok a obyčajne ho efektívne nevyužíva.

Nezamestnanosťou sa sociálna pedagogika zaoberá z dôvodov, ktoré sme spomínali. Stotožňujeme sa s tvrdením Uramovej (2005) v tom, že nás zaujíma aj kvôli jej negatívnym dôsledkom, akými sú existenčné problémy rodín a skupín obyvateľstva, kriminalita, závislosti a iné sociálno-patologické javy a problémy, s ktorými sa nielen vyžaduje potreba pomoci kvalifikovaných odborníkov, ale narastajú aj náklady na ich riešenie.

Sociálna pedagogika sa zaoberá pomocou ľuďom v problémoch a optimalizovaním ich prostredia a podmienok, v ktorých vyrastajú a žijú. Zaoberá sa rodinným prostredím

ako primárnym prostredím, do ktorého sa človek narodí, ktoré ho ovplyvňuje, formuje, socializuje, v rámci ktorého prebieha interiorizácia hodnôt (Višňovský, Hroncová, 2010). Preto si musíme uvedomiť, že *„masová dlhodobá nezamestnanosť má negatívne dôsledky nielen na jedinca, rodinu, ale aj na spoločnosť. Môže vyvolať chronickú dezorganizáciu života človeka, nestabilitu rodiny, ale aj na nadmerné pitie alkoholu, užívanie drog a vznik sociálno-patologických javov, ako je patologické hranie, kríza hodnôt, rodinné násilie a pod.“* (Hronec, 2010, s. 166) A všetko toto sú negatívne javy, ktoré sociálna pedagogika skúma a hľadá možnosti ich prevencie a riešenia.

Prepojenie človeka so sociálnym prostredím je samozrejmé. Všetkými nežiaducimi javmi, ktoré sa preto v spoločnosti vyskytujú, venuje sociálna pedagogika záujem. V ich dôsledku si totiž rodina neplní svoje funkcie, neuspokojuje potreby svojich členov, ktorí sú následne ovplyvnení prostredím, v ktorom vyrastajú a majú problémy pri začlenení sa do života v spoločnosti.

Mladí ľudia, ktorí nemôžu pracovať, pretože ich nikto do práce nechce prijať, nemajú ako tráviť voľný čas, nemajú ani finančné prostriedky na ďalšie vzdelávanie, efektívne trávenie voľného času a pod. Preto ak necestujú za prácou do iných krajín, v mnohých prípadoch sa len túlajú, podliehajú negatívnym aktivitám a strácajú aj tie vedomosti a zručnosti, ktoré nadobudli počas školského vzdelávania.

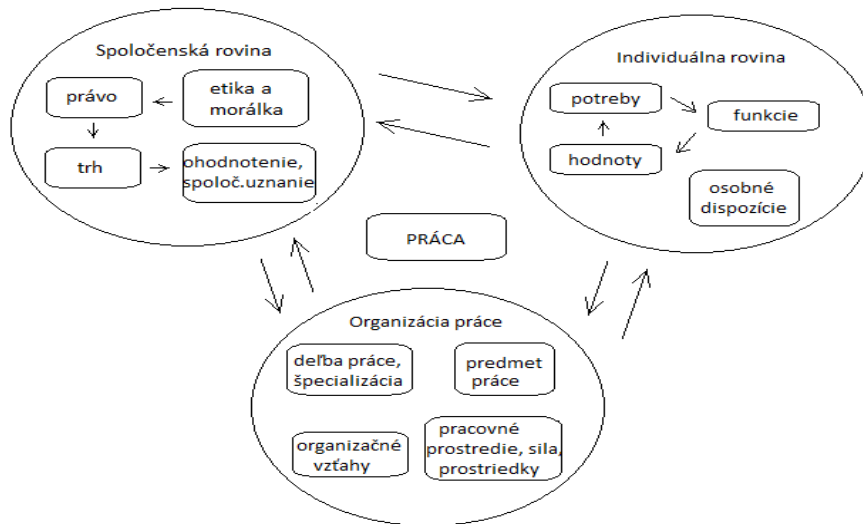
Práca je podľa Bariakovej (2009, s. 20) jednou zo špeciálnych potrieb človeka, pretože *„jej realizátorovi umožňuje uspokojiť tak základné ako aj mnohé vyššie potreby (potreba seberealizácie, uznania a pod.)“*. Stotožňujeme sa s tvrdením autorky, že dôvody, prečo človek pracuje, sú rôzne, pričom autorka uvádza ich rozdelenie na tieto tri hlavné:

- práca predstavuje prostriedok zaistenia existencie,
- práca je príjemnou činnosťou sama o sebe,
- práca znamená príležitosť byť v sociálnej interakcii s ľuďmi.

Podľa Mareša (2004) práca sama v sebe zahŕňa tri momenty, pretože v nej objavíme:

- individuálny význam pre človeka;
- určitý spôsob organizácie, usporiadania;
- celospoločenský dopad - význam práce.

Spomínaný autor tri momenty názorne znázornil (Obrázok 1).

Obrázok 1: Tri roviny práce

Zdroj: Mareš, 2004, s. 38.

Z Obrázku 1 vyplýva, že individuálne hodnoty a potreby človeka, organizácia práce a jej spoločenská rovina, spolu vždy nejakú súvisia a ovplyvňujú sa. Individuálny význam práce spočíva v jeho presadení sa, užitočnosti, ale aj v napredovaní celej spoločnosti.

Práca má v tomto ponímaní stránku individuálnu, aj spoločenskú. Ak v živote človeka a práca chýba, odráža sa to v negatívnom smere vo viacerých oblastiach. Dochádza k ohrozeniu ľudí sociálno-patologickými javmi, ich nedostatočnou socializáciou a neschopnosťou prebrať požadované roly, narušuje ich zvyklosti, sociálne vzťahy.

1.3 Vymedzenie základných pojmov

Pri rozpracovaní problematiky nezamestnanosti absolventov škôl vo všeobecnosti aj pri empirickej oblasti na problematiku v okrese Martin budeme používať špecifické pojmy, ktoré sú z hľadiska predmetu diplomovej práce kľúčové. Preto považujeme za nevyhnutné tieto pojmy definovať a oboznámiť čitateľa s ich významom.

Nezamestnanosť je vo všeobecnosti vnímaná ako sociálno-ekonomický jav, ktorý je spojený s trhom práce. Odborná literatúra ponúka viaceré definície nezamestnanosti, no všetky sú založené na to, že pri tomto jave osoba schopná práce je z možnosti pracovať v

platenom zamestnaní vyradená. Tak sa nezamestnanosť stáva ekonomickým aj sociálnym problémom a spája sa so sociálno-patologickými javmi (kriminalita, násilie, zlé mentálne a fyzické zdravie, zvýšená rozvodovosť a podobne) (Niklová, 2010). Nezamestnanosť definuje Matoušek (2003) ako stav, v ktorom je človek schopný práce a ochotný pracovať, ale nemá platené zamestnanie.

Buchtová (2008) konštatuje, že nezamestnanosť vzniká ako nerovnováha medzi ponukou a dopytom po pracovných silách. Pre existujúcu zvýšenú ponuku pracovnej sily na trhu práce nie je vytvorený dostatočný dopyt, o čom svedčí nedostatok voľných pracovných miest. Nezamestnanosť býva preto označovaná aj ako porucha na trhu práce.

Bariaková (2008) konštatuje, že nezamestnanosť sa ako negatívny jav prejavuje na osobnom aj rodinnom živote jednotlivca, na jeho vzťahu s okolím, ale má i negatívne dôsledky aj pre spoločnosť. Z tohto dôvodu je považovaná za negatívny jav a neustále sa hľadajú spôsoby, ako jej predchádzať a ako ju minimalizovať. Na negatívne vplyvy nezamestnanosti upozorňuje aj Moricová (2009, s. 7), ktorá uvádza, že *„nezamestnanosť je závažný problém, na ktorej raste má v súčasnosti veľký podiel finančná a hospodárska kríza. Nezamestnanosť má veľmi výrazný vplyv na človeka - kvalitu jeho života, a to nie len v ekonomickej oblasti, ale aj na duševné a telesné zdravie človeka.“* Stotožňujeme sa s názorom citovanej autorky, že v prípade dlhodobej nezamestnanosti dochádza k výraznému negatívnemu ovplyvňovaniu všetkých stránok života nezamestnaného, jeho rodiny aj okolia. Z bežných každodenných situácií vidíme, ako nezamestnanosť zmenila životy ľudí a ukazuje sa, že je to veľmi zložitý obdobia pre človeka. Na individuálnosť vyrovnávania sa s nezamestnanosťou upozorňuje Hronec (2010), ktorý konštatuje, že miera negatívnych dôsledkov nezamestnanosti na kvalite života človeka závisí od toho, ako sa človek k svojej nezamestnanosti postaví a tiež od podpory a pomoci rodiny. Existujú prípady, kedy nezamestnanosť stmelila rodinné vzťahy, upevnila schopnosť rodiny pomáhať si a nezamestnaných motivovala k nadobúdaniu nových schopností, zručností a kompetencií a ku vzdelávaniu. Tak sa postupne nezamestnaný vzdelával a stal sa uplatniteľným na trhu práce. Na individuálne dôsledky nezamestnanosti poukazujú aj Buchtová, Filo (2008) a Šlosár (2009), ktorý konštatuje, že obyčajne je nezamestnanosť spojená s migráciou, chudobou a strádaním, na čo sa obyčajne nadväzujú aj iné patologické javy, avšak nemusí ísť o jav, ktorý sa vyvinie do takýchto rozmerov. Záleží od prístupu nezamestnaného k svojej situácii a k hľadaniu nového zamestnania. Laca et al. (2011, s. 3)

uvádza, že „*strata zamestnania či neschopnosť nájsť si zamestnanie, a tak si zabezpečiť svoj zdroj príjmu, môže človeka zastihnúť v rôznych fázach života. Postihuje tak jednotlivca, ako aj jeho rodinu i celú spoločnosť. Pre nezamestnaného je veľmi dôležité, aby sa u neho zachovali pracovné návyky a vytvárala sa potreba pracovať, preto tomu treba venovať náležitú pozornosť.*“

Definícia Medzinárodnej organizácie práce (ILO) predpokladá, že nezamestnaná osoba musí súčasne plniť tri znaky: schopnosť pracovať s ohľadom na vek, zdravotný stav a osobnú situáciu (t. j. disponibilita), ochotu zamestnať sa, t. j. prijať vhodné zamestnanie (princíp aktívnosti) a napriek svojej primeranej snahe byť bez zamestnania (t. j. vylúčenie stavu zamestnanosti) (Jusko, 1992). „*Za nezamestnanú treba považovať osobu, ktorá hľadá prácu za mzdu, ale nemôže nájsť prácu primeranú svojim schopnostiam a za prijateľných podmienok.*“ (Jusko, 1992, s. 92) Táto definícia charakterizuje nezamestnanosť, ako dôsledok deklasujúcich pracovných podmienok zamestnávateľov, ktorí disponujú voľnými pracovnými miestami.

Miera nezamestnanosti je „*v percentách vyjadrený pomer počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie, respektíve disponibilného počtu evidovaných nezamestnaných k počtu ekonomicky aktívnych (počet pracujúcich s jedným alebo hlavným zamestnaním, ženy na materskej dovolenke, uchádzači o zamestnanie evidovaní úradmi práce).*“ (Sika, 2003, s. 28)

„*Nezamestnaný je ten, kto je schopný a výkonný pracovník a je ochotný prijať prácu vo svojom odbore, ale nemôže nájsť zamestnanie pre nedostatok práce.*“ (Jusko, 1992, s. 92) V intenciách tejto definície sú kauzálnymi determinantami nezamestnanosti kvantitatívne a kvalitatívne zmeny v jednotlivých odboroch ľudskej činnosti, abstrahujúc od ich pozitív, spôsobujú redukciu pracovných príležitostí v útlmových odvetviach.

Konštatujeme, že nezamestnanosť je jeden z najväčších problémov, ktorý trápi celú spoločnosť a skôr či neskôr sa s ňou stretne veľa ľudí. Preto ju považujeme za problém, ktorý je nutné riešiť a prijímať opatrenia, aby bola v spoločnosti jej miera čo najnižšia.

Keďže naša diplomová práca sa zaoberá nezamestnanosťou hlavne vo vzťahu k absolventom škôl, považujeme za nevyhnutné charakterizovať absolventa školy. Absolventom školy je občan mladší ako 26 rokov veku, ktorý skončil sústavnú prípravu na povo-

lanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a nezískal svoje prvé pravidelné platené zamestnanie. (www.uips.sk).

Podľa § 8 odst.1 a) Zákona NR SR č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zme-
ne a doplnení niektorých zákonov je absolventom školy občan mladší ako 25 rokov veku,
ktorý skončil sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi
rokmi a nezískal svoje prvé pravidelné platené zamestnanie. (Zákon 5/2004 o službách
zamestnanosti).

Absolventi škôl sú považovaní za skupinu rizikových skupín na trhu práce a za zne-
výhodnenú skupinu uchádzačov o zamestnanie. Je tomu tak z dôvodu nedostatku praxe,
absencie pracovných návykov, v niektorých prípadoch aj nevyhovujúcej kvalifikácie, ktorá
je neuplatniteľná alebo z rôznych dôvodov ťažko uplatniteľná na trhu práce.

Ako uvádza Kostolná (2010, s. 7) „*na označenie etapy v živote mladých ľudí súvisia-
cej s ukončením školského vzdelávania a vstupom na trh práce sa v medzinárodnej odbor-
nej literatúre používa pojem tranzícia (prechod) zo školy na trh práce (schol-to-work
transition)*.“ Podľa citovanej autorky v rámci odborných stanovísk existuje konsenzus v
ponímaní tranzície ako procesu integrácie mladých ľudí do sveta práce po ukončení škol-
ského vzdelávania t.j. počiatočného vzdelávania.

Trh práce je špecifický trh, jeho špecifiká vyplývajú z toho, že práca je funkciou
pracovnej sily a je úzko prepojená s osobnosťou človeka. (Rievajová, 2003.) Trh práce sa
v zásade formuje a vyvíja podľa rovnakých pravidiel, ktoré platia pre fungovanie trhu vo
všetkých zložkách obchodného, výrobného alebo iného procesu. Špecifickosťou trhu práce
je, že okrem ekonomických súvislostí obsahuje dôležité sociálne súvislosti trhu. Zahrňuje
podmienky, za ktorých môžu byť pracovné sily zamestnané. Jadrom trhu práce je ponuka a
dopyt po práci, respektíve ponuka a dopyt po pracovných silách.

Trh práce je trhom, na ktorom sa obchoduje s výrobným faktorom práca. Pre tento
trh platia rovnaké zákonitosti ako pre ostatné trhy, no má aj svoje špecifiká, vyplývajúce z
charakteru práce ako osobitého výrobného faktoru (Uramová, 2005).

Podľa Kováčovej (2005) rovnováha na trhu práce je jednou z nevyhnutných pod-
mienok adekvátnej alokácie, živej práce do jednotlivých výrobných a nevýrobných odbo-
rov činností. Odlišujú sa iba svojou špecifickosťou predmetu obchodu t.j. pracovnou silou,
ponuky a dopytu, kde platia isté ekonomické súvislosti.

Uramová (2005) definuje trh práce ako miesto stretávania dopytu po práci zo strany potenciálnych zamestnávateľov s ponukou práce, ktorú predstavujú jednotliví uchádzači o zamestnanie. Na tomto trhu je predmetom kúpy a predaja pracovná sila ľudského kapitálu.

Trh práce funguje na základne rovnakých zákonitostí ako všetky ostatné trhy v prostredí trhového mechanizmu. Predmetom kúpy a predaja je ľudská práca, ktorá je napriek technickému pokroku stále nezastupiteľným faktorom v procese výroby. Hlavnými aktérmi sú zamestnávatelia a pracovníci, ktorí obaja vytvárajú vlastné stratégie pre presadenie svojich záujmov. Vývoj na trhu práce je závislý od vzájomnej interakcie zamestnávateľov a zamestnancov ako aktérov. (Brožová, 2003).

Mareš (2004) pripomína, že trh práce je spojený s trhovou ekonomikou, v ktorej je rovnako ako služby a výrobky kupovaná a predávaná aj práca a predstavuje v priemyselnej trhovej ekonomike hlavný distribučný mechanizmus. Na trhu práce vystupujú ako aktéri zamestnávatelia a zamestnanci, pričom obaja aktéri na ňom uplatňujú určité stratégie, ktoré majú znížiť konkurenciu vo vlastnej skupine a presadiť sa voči skupine druhej. Obidve skupiny kontrolujú trh práce, zamestnávatelia ovplyvňujú dopyt po práci a pracovníci vplývajú na ponuku práce. Podľa Mareša (2004) má táto kontrola dve formy:

- kontrola nad úrovňou ponuky a dopytu (firmy majú záujem na čo najširšej ponuke práce, pre pracovníkov je v záujme čo najvyšší dopyt po práci),
- kontrola nad mierou súťaže vnútri ponuky práce či dopytu po nej (v záujme pracovníkov je, aby súperenie firiem bolo čo najväčšie a naopak, v záujme firiem je, aby veľké súperenie bolo na strane pracovníkov).

Vychádzajúc z informácií o trhu práce možno povedať, že na ponuku práce a dopyt vplýva niekoľko determinantov. Medzi základné patria (Stanek, 2002) demografické ukazovatele, výška mzdy, oblastné zastúpenie profesií, mobilita pracovnej sily, vzdelávací systém a rekvalifikačné aktivity a podobne.

Pre správne fungovanie trhu práce je nevyhnutnosťou správna funkcia trhového hospodárstva. Ako súčasť politiky zamestnanosti chápeme politiku trhu práce, ktorá je systémom podpory a pomoci občanom pri ich začleňovaní sa na miesta na trhu práce. (Stanek, 2002).

Zo súčasného stavu na Slovensku vyplýva neustále spoločenská potreba pracovne profesijného a psychologického poradenstva, najmä pre mladšie vekové kategórie neza-

mestnaných do 30 rokov, starších občanov, nekvalifikovaných pracovníkov a Rómov, ako rizikové skupiny ohrozené nezamestnanosťou. Treba tiež vytvárať podmienky pre reguláciu a zmiernenie negatívnych dopadov straty zamestnania na človeka aj na spoločnosť a zamerať sa na adekvátnu pomoc. Sociálna politika a jej prevencia by sa mala na daný problém pozerat' z dlhodobej a nie krátkodobej perspektívy, zamerať sa na to, aby sa zabránilo v budúcnosti vytváraniu nových handicapovaných skupín (Schinglerová, 2005). Mala by byť zameraná práve na absolventov škôl, najmä v súvislosti s tým, aby javy života ako je pokles životnej úrovne, strata návykov a schopností, chudoba a iné negatívne javy nepoznamenali ich ďalší život. Efektívnosť sociálnej prevencie závisí vo vysokej miere od úrovne poskytovaných služieb v tejto oblasti.

2 NEZAMESTNANOSŤ AKO NEGATÍVNY JAV

Nezamestnanosť je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín, ale je aj predmetom každodenných diskusií. Spôsob akým ju spoločnosť chápe, spoluurčuje spôsob, akým sa jej snaží čeliť a v akom rozsahu, alebo za akých podmienok kompenzuje jej dôsledky. Hetteš (2013) uvádza, že nielen v dôsledku zmeny spoločenského usporiadania na Slovensku narástla nezamestnanosť, ale príčinou je aj globálna kríza. Autor konštatuje, že kedysi bol všeobecne rozšírený taký názor, že nezamestnaným je človek, ktorý nechce pracovať. V súčasnosti sa však uznáva, že väčšina nezamestnaných sa nezamestnanými stáva nie v dôsledku vlastného rozhodnutia a vôle. *„Väčšina sa stáva nezamestnaná proti vlastnej vôli a bez svojho zapríčinenia. Žiaľ nezamestnanosť sa zmenila z možného rizika na „štandardnú“ životnú situáciu. Vzniká potreba prípravy ľudí na život v nezamestnanosti.“* (Hetteš, 2011, s. 11)

2.1 Teoretické prístupy k nezamestnanosti

Názory na podstatu nezamestnanosti a na spôsoby, ako sa s ňou má spoločnosť vyrovnávať sa dajú kvalifikovať do troch typických skupín: liberalistická, keynesiánska a marxistická. (Mareš, 2004).

Liberalistická teória nezamestnanosti je sústredená okolo trhu a rovnováhy na trhu, zaistovaná slobodnou súťažou, s cenami ako základným mechanizmom prispôsobovania a vytvárania tejto rovnováhy. Nezamestnanosť je vlastne spôsobovaná nepružnosťou ponuky na trhu práce. Táto nepružnosť je spojená s potrebou meniť zamestnanie pri súčasnej malej informovanosti o voľných miestach, malej ochote k mobilite a vzhľadom k malej ochote akceptovať zhoršené podmienky. Nezamestnanosť teda odráža dočasnú nerovnováhu medzi dopytom a ponukou práce na trhu práce. Podľa liberalistickej teórie ide o prirodzenú mieru nezamestnanosti, ktorá je ekvivalentná s dobrovoľnou nezamestnanosťou. (Mareš, 2004). **Keynesová teória** rozlišuje štyri druhy nezamestnanosti (Mareš, 2004):

- **dočasná** – vznikajúca v dôsledku toho, že určitá časť ľudí opúšťa jedno zamestnanie a odchádza hľadať iné,
- **sezónna** - podmienená tým, že v určitej dobe niektoré výrobné odvetvia strácajú objekt svojej činnosti,

- **cyklická** - vznikajúca z hospodárskeho cyklu a konfrontácie efektivity jednotlivých podnikov na trhu,
- **štruktúrovaná** - vznikajúca vtedy, keď zanikajú určité výrobné odvetvia. Spojuje sa s tzv. technologickou nezamestnanosťou, ktorej podstatou je, že rozvoj nových metód úspor práce predstihuje vytváranie nových pracovných príležitostí.

Podľa **marxistickej teórie** je nezamestnanosť spojená s kapitalizmom, ktorý je vnútorné neschopný vyhnúť sa opakujúcim sa krízam a preto aj periodickej masovej nezamestnanosti. (Mareš, 2002) Na rozdiel od liberalistickej klasickej a neoklasickej ekonomie, ktorá chápe trhovú ekonomiku ako stabilnú a samoregulujúcu sa mechanizmu, ju marxisti chápu ako nestabilnú a inkonzistentnú v dôsledku ich vnútorných rozporov. (Mareš, 2004) Podľa Marxa aj starý kapitál sa časom vyvíja k okamžiku, kde celkove obnovuje v zdokonalenej technickej podobe, v ktorej stačí menšia masa práce k tomu, aby uviedla do pohybu väčšiu masu strojov a surovín. Zo zamestnania sú priamo vytláčaní pracovníci, ktorí sú nahradení strojmi.

2.2 Typy nezamestnanosti

Výsledkom generalizácie príčin nezamestnanosti „oživených“ jej priebehom je rozlišovanie typov nezamestnanosti. Vychádzajúc z dostupných odborných prameňov (Jusko, 2002; Mareš, 2004; Buchtová, 2008; Niklová, 2010;) môžeme zostaviť nasledovnú typológiu nezamestnanosti:

- Dlhotrvajúca nezamestnanosť** – dotýka sa osôb, ktoré hlavne pre svoje osobnostné charakteristiky (napr. zdravotný stav, postoj k práci) pravdepodobne zostanú nezamestnanými dlhšie bez ohľadu na zmeny v pracovných príležitostiach,
- Sezónna nezamestnanosť** – vyvoláva ju medziodvetvová nerovnomernosť v nadväznosti na produktívnu pracovnú činnosť, vzniká najmä v poľnohospodárstve, lesníctve, stavebníctve a cestovnom ruchu (t.j. v sezónnych odvetviach), býva označovaná ako „tichá rezerva“ na strane ponuky pracovných síl,
- Cyklická nezamestnanosť** – je závislá od cyklických hospodárskych procesov (tzv. „hospodárskeho vlnenia“), najmä od kapacity vyťaženia podnikov. Býva označená aj ako globálna nezamestnanosť.

- d) **Čiastočná nezamestnanosť** – vzniká vtedy, keď pracovníci v dôsledku krátkodobých ekonomických faktorov (napr. nedostatočný odbyt výrobkov) trpia nedostatkom práce,
- e) **Štruktúrna nezamestnanosť** – je dôsledkom nedostatočnej zhody medzi profesijnou a kvalifikačnou štruktúrou pracovných síl a požiadavkami štruktúrnych zmien v ekonomike, čo spôsobuje, že aj voľné pracovné miesta, napriek existujúcej nezamestnanosti, zostanú neobsadené.
- f) **Frikčná (fluktučná) nezamestnanosť** – ohraničuje úsek, počas ktorého osoba mení zamestnanie a v dôsledku nedostatočnej transparentnosti trhu práce potrebuje istý čas, aby si našla zodpovedajúce pracovné miesto.
- g) **Latentná (skrytá) nezamestnanosť** – je špecifickým typom nezamestnanosti, pretože zahŕňa prístupné osoby, ktoré sa o prácu neuchádzajú, ani nepovažujú za potrebné sa zaregistrovať na príslušnom úrade práce.
- h) **Dobrovoľná/nedobrovoľná nezamestnanosť** – súvisí s rovnováhou na trhu práce; ak je počet nezamestnaných väčší ako počet voľných pracovných miest, hovoríme o nedobrovoľnej nezamestnanosti, v opačnom prípade používame aj pojem špekulatívna nezamestnanosť.

Z hľadiska dĺžky nezamestnanosti delíme nezamestnanosť na:

- **krátkodobú nezamestnanosť**: v trvaní 0-6 mesiacov,
- **strednodobú nezamestnanosť**: v trvaní od 6-12 mesiacov,
- **dlhodobú nezamestnanosť**: v trvaní 12 a viac mesiacov. (Stanek, 2002).

Dlhodobá nezamestnanosť je jedným z najdôležitejších fenoménov na trhu práce za posledných 10-15 rokov. V povojnovom období bola dlhodobá nezamestnanosť zanedbateľný jav, ktorý sa vyskytoval skôr len v prípade marginálnych skupín obyvateľstva. V súčasnosti postihuje 5 percent pracovnej sily krajín Európskej únie a predstavuje asi 50 percent z celkového počtu nezamestnaných. (Stanek, 2002). Dlhodobá nezamestnanosť existuje takmer vo všetkých krajinách vrátane krajín a regiónov s nízkou mierou nezamestnanosti.

Príčiny dlhodobej nezamestnanosti možno vidieť:

- v nezájme o prácu a nesnažení o zamestnanie sa v dôsledku zabezpečených sociálnych dávok, zaplateného poistného, čo mnohým nezamestnaným postačuje na umelé zotrvanie v nezamestnanosti, navyše, keď popri poberaní podpory v nezamestnanosti pracujú „načierno“,
- v neochote zamestnávateľov zamestnávať, keď bol nezamestnaný dlhší čas bez práce,
- v nízkej nástupnej mzde, ktorá ľudí nemotivuje, aby zvýšili svoje úsilie pri hľadaní si zamestnania a chceli ísť pracovať,
- v nízkej profesnej mobilite uchádzača,
- v nízkej úrovni sociálnych zručností a absencia vyšších kvalifikácií, ktoré si vyžadujú voľné pracovné miesta. (Krupinsky, 2002).

Odborná literatúra (Krupinsky, 2002; Buchtová, 2008; Kentoš, 2010; Hronec, 2010; Mareš, 2004) vymenúva rizikové skupiny vo vzťahu k výskytu nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Po zovšeobecnení naštudovaných názorov a klasifikácií vymenúvame hlavné rizikové skupiny vo vzťahu k nezamestnanosti:

- nepružná, dlhodobo nezamestnaná pracovná sila,
- osoby s kumulovanými osobnými a sociálnymi handicapmi,
- obyvatelia vidieckych oblastí,
- zdravotne postihnutí,
- mladiství, problémoví jedinci, čerství absolventi škôl, uchádzači so základným a stredným vzdelaním,
- príslušníci etnických minorít a skupín (Rómovia a podobne).

Nezamestnanosť je veľmi zložitý problém, s ktorým sa musí naša spoločnosť vyrovnávať. Postihuje mužov aj ženy, ľudí v rôznom veku, s rôznym vzdelaním, v rôznom sociálnom postavení. Nezavinená strata zamestnania, neúspech pri hľadaní zamestnania ako aj obavy zamestnaných ľudí zo straty zamestnania majú negatívne dôsledky ekonomické, sociálne, psychologické, psychické aj zdravotné.

3 NEZAMESTNANOSŤ ABSOLVENTOV ŠKÔL – JEJ PRÍČINY, DETERMINUJÚCE FAKTORY A STAV NA SLOVENSKU

Pomerne veľký nárast nezamestnanosti mladých ľudí v dôsledku svetovej finančnej a ekonomickej krízy patrí ku kľúčovým problémom súčasného trhu práce na Slovensku. Aj vzhľadom k tomu sa podľa nás opodstatnene venuje pomerne veľký záujem hľadaniu možností, ako možno čo najviac absolventov škôl umiestniť na trh práce. V tejto kapitole práce budeme pojednávať o problematike nezamestnanosti absolventov škôl, poukážeme na jej príčiny a pokúsime sa hľadať možnosti, ako by bolo možné nezamestnanosti absolventov škôl predchádzať.

3.1 Nezamestnanosť a absolventi škôl

Koncept tranzície (prechodu) zo školy na trh práce, ktorý je rozpracovaný v súčasnej odbornej literatúre, pojednáva o podmienenosti s konkrétnym sociálnym, ekonomickým prostredím a v rámci existujúcim vzdelávacím systémom. V tejto súvislosti môžeme chápať podľa Kostolnej (2010) tranzíciu ako výslednicu širších okolností a praktickej implementácie prepojenia vzdelávacieho systému s trhom práce.

Odborníci zaoberajúci sa učiackou spoločnosťou a celoživotným vzdelávaním (Vodák, Kucharčíková, 2007; Plamínek, 2010; Fontaine, 2006) poukazujú na to, že v dnešnej rýchlo sa rozvíjajúcej spoločnosti je nezamestnanosť viazaná aj na neschopnosť a nedocenenie celoživotného vzdelávania, ktoré je nevyhnutnosťou. Súčasná doba, prudký rozvoj technológií skutočne vyžadujú permanentné a nekončiacie sa vzdelávania počas celého života človeka.

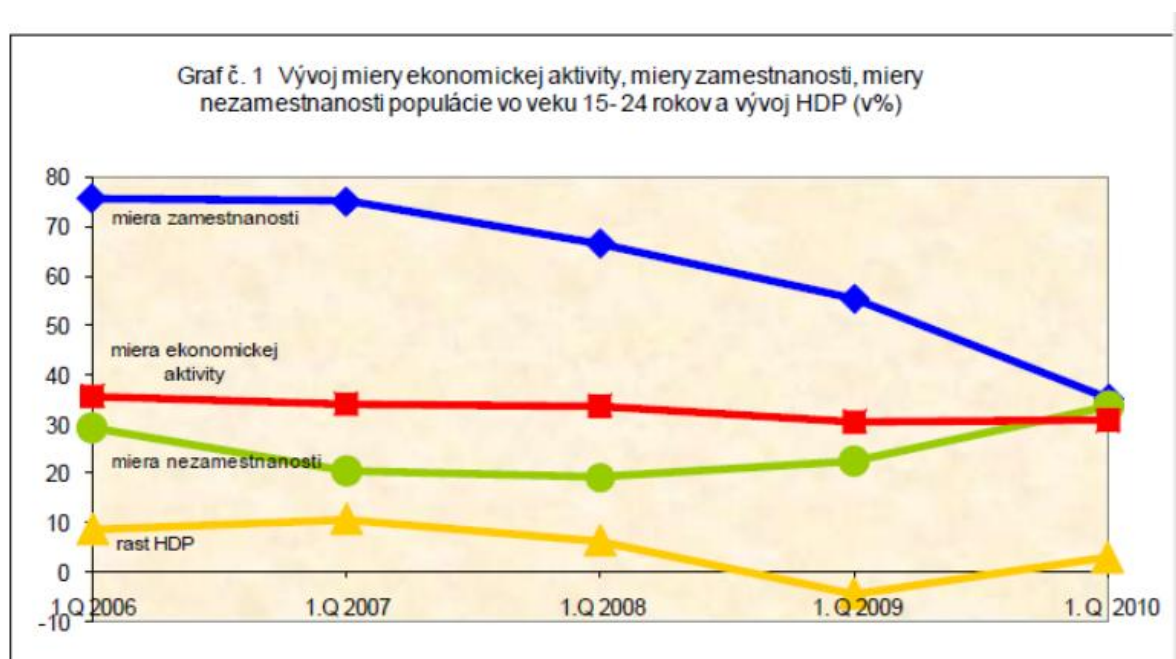
Podľa Kostolnej (2010, s. 8) „*vstup mladých ľudí na trh práce patrí k „horúcim“ agendám každej ekonomicke vyspelej spoločnosti*“, pričom táto pozornosť je podmienená:

- cyklickým a opakujúcim sa charakterom tranzície bezprostredne naviazanej na termíny ukončenia školského vzdelávania,
- komplikovanou povahou procesu, ktorý je sprevádzaný negatívnymi konzekvenciami v podobe ekonomickej neaktivity, nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti mladých ľudí,

- očakávaním návratu vkladov vložených do vzdelávania mladých ľudí a efektívnosti investícií, ktorá sa meria mierou ich uplatnenia na trhu práce v odbore, ktorý študovali a na pracovných miestach s primeraným mzdovým ohodnotením,
- zaistením kontinuity ľudských zdrojov na trhu práce: na trhu práce dochádza k tomu, že pretrvávajúca nezamestnanosť mladých neumožňuje prílev novej pracovnej sily, čo sa prejavuje s časovým oneskorením vo forme štrukturálneho nesúladu na trhu práce.

V Grafe 1 prinášame znázornenie vývoj miery ekonomickej aktivity, miery zamestnanosti, miery nezamestnanosti populácie vo veku 15- 24 rokov a vývoj HDP (v%).

Graf č. 1 Vývoj miery ekonomickej aktivity, miery zamestnanosti, miery nezamestnanosti populácie vo veku 15- 24 rokov a vývoj HDP (v%)

Zdroj: Kostolná, 2010, s. 9

Quintini, Manfredi, (2009) v dokumente Európskej únie „Íst' rozdielnymi cestami. Presun zo školy do práce v spojených štátoch a v Európe,, (Going Separate Ways? School to Work Transitions in the Unated States and Europe) poukazujú na to, že v roku 2009 priemerná dĺžka školského vzdelávania v krajinách EU bola v rozmedzí 15 až 20 rokov života, pričom po ukončení školského vzdelávania mladí ľudia spravidla vstupujú na trh práce. Charakter a priebeh prechodu zo školy do zamestnania prešiel podľa ich zistení v rámci Európy výraznými zmenami. V 80-tych rokoch 20. storočia prechod zo školy na

trh práce predstavoval pomerne lineárnu, priamočiaru a nezvratnú zmenu statusu vzdelávajúcej sa osoby na status pracujúcej osoby alebo osoby hľadajúcej si zamestnanie (nezamestnaná osoba), v súčasnosti proces prechodu na trh práce zo školy má podobu stupňovitého a štruktúrovaného procesu. Aj Kostolná (2010) poukazuje na to, že táto zmena je determinovaná množstvom faktorov, pričom vymenúva tie hlavné:

- stúpajúca podiel účasti mladej populácie v počiatočnom vzdelávaní – napríklad len na Slovensku účasť mladých vo veku 18 rokov v počiatočnom vzdelávaní vrástla z 57% v roku 2001 na 89% v roku 2008;
- zvyšujúca sa veková hranica vstupu na trh práce – v súčasných podmienkach nerovnováhy na trhu práce a vysokej nezamestnanosti mladí ľudia odkladajú svoj vstup na trh práce a volia rôzne formy školského vzdelávania ako alternatívy neistej situácie na trhu práce.
- Pretrvávajúca vysoká nezamestnanosť mladých ľudí - ukazovatele nezamestnanosti mladých ľudí v EÚ sa dlhodobo nachádzajú na vysokej úrovni a napriek ich miernemu poklesu v rokoch 2006 a 2007, dvojnásobne prekračujú ukazovatele celkovej nezamestnanosti. V dôsledku globálnej ekonomickej krízy, miera nezamestnanosti mladých ľudí v EÚ vzrástla z 15,4% v roku 2008 na 19,6% v roku 2009. Slovensko sa s mierou nezamestnanosti populácie vo veku 15-24 rokov na úrovni 33,6% (1. štvrt'rok 2010) zaradilo medzi krajiny s najvyššou mierou nezamestnanosti mladých ľudí v rámci EÚ.
- Rastúci počet mladých ľudí, ktorí nie sú ani pracujúcimi osobami ani osobami v príprave na povolanie.
- Dĺžka tranzície (doba od ukončenia školského vzdelania po získanie prvého zamestnania), ktorá je poznamenaná trendom jej predlžovania – predlžuje sa doba potrebná na získanie akéhokoľvek zamestnania, zamestnania na dobu určitú resp. na kratší pracovný čas jenepomerne kratšia v porovnaní s dobou získania zamestnania zodpovedajúce odboru štúdia, na dobu neurčitú a na plný pracovný čas. V Slovenskej republike, podľa údajov OECD, 50% absolventov škôl po 12 mesiacoch od ukončenia školského vzdelania je bez práce (OECD 2007). „Odkladanie vstupu na trh práce z hore uvedených dôvodov prispieva k rozvoju osobnosti mladých ľudí a k rozšíreniu ich multikulturálneho povedomia“ (Kostolná, 2010, s. 11).

Súhlasíme s tvrdením Kostolnej (2010), že jedným z faktorov uplatnenia absolventov na trhu práce je aj ukončený odbor vzdelania. Vyšší záujem zamestnávateľov sa týka určitých profesií, ktoré zapadajú do ekonomických oblastí prežívajúcich dlhodobejší alebo aspoň momentálny vzostup. V roku 2009 mala napríklad najvyššiu mieru nezamestnanosti skupina poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych odborov a druhú najvyššiu nezamestnanosť mali technické odbory. V septembri bolo evidovaných 3 077 a v máji 2 101 absolventov – najpočetnejšie boli špeciálne technické odbory, elektrotechnika a doprava, pošty a telekomunikácie. V roku 2010 tak ako v predchádzajúcom roku najnižšiu mieru nezamestnanosti na Slovensku mali lekárske a farmaceutické odbory (10,1 %).

Ako uvádza Úrad informácií a prognóz školstva SR (2014) „vývoj nezamestnanosti absolventov stredných škôl má sezónny charakter a prebieha v pravidelných cykloch od júna do mája nasledujúceho roku. Začína príchodom čerstvých absolventov na trh práce, z ktorých časť sa zamestná hneď, časť si hľadá pracovné miesta, a to aj prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, a dostáva sa do ich evidencie. V septembri zvyčajne kulminuje počet evidovaných absolventov stredných škôl. Dynamika ďalej pokračuje postupnou absorpciou nezamestnaných trhom práce, keď počet evidovaných klesá a uzatvára sa na minimálnej hodnote spravidla v máji.“

U absolventov vysokých škôl táto situácia nebola v roku 2014 omnoho lepšia. Ako uvádza Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (2014), v prvom polroku 2014 sa ocitlo v evidencii uchádzačov o zamestnanie 26,73 % z celkového počtu vlašajších aj tohtoročných skončených vysokoškolákov. Napriek tomu, že mnohí z nich v októbri nastúpili na druhý stupeň štúdia, tieto čísla sú alarmujúce. Za posledných päť rokov to bol najvyšší počet absolventov evidovaných v úradoch práce. Možno aj to je signál, že je nevyhnutné robiť systémové zmeny v spolupráci s ministerstvom školstva, ktorým sa budeme venovať aj v nasledujúcej podkapitole práce (www.employment.gov.sk).

3.2 Príčiny a faktory determinujúce nezamestnanosť absolventov škôl

Proces zaraďovania sa mladých ľudí do pracovného procesu a problémy s tým spojené sú, okrem iného, aj odrazom toho, ako boli školou pripravení na ich vstup na trh práce. Laca et al. (2011, s. 3) konštatuje, že „*vysoká nezamestnanosť má osobitne nepriaznivý vplyv na zaradenie sa mladých ľudí do pracovného procesu; medzi takúto skupinu patrí mladá generácia, teda absolventi (absolventi škôl).*“ Proces zaraďovania sa mladých ľudí

do pracovného procesu a problémy s tým spojené sú podľa názoru citovaného autora okrem iného aj odrazom ich školskej prípravy na vstup na trh práce. Práve uplatniteľnosť odborov, ktoré študujú mladí ľudia či už na stredných alebo vysokých školách, je preto v súčasnosti aktuálnou a podľa nášho názoru aj opodstatnenou témou. Prepojenie teórie a vzdelávania na školách je v súčasnej dobe nevyhnutné prepájať s nadobúdaním skúseností a praktických zručností, aby absolventi škôl po ich ukončení boli schopní zapojiť sa do práce a využiť v praxi všetky nadobudnuté poznatky.

Za najčastejšie bariéry na trhu práce, ktoré bránia absolventov nájsť si prácu, sú považované:

- nevyhovujúce vzdelanie,
- nedostatočná prax,
- neovládanie a nedostatok skúseností v oblasti práce s PC,
- neznalosť cudzích jazykoch,
- cestovanie za prácou – nevýhodné spojenie.

Jednou zo znevýhodnených skupín na trhu práce v Slovenskej republike z hľadiska veku sú mladí ľudia hľadajúci si svoje prvé zamestnanie. Absolventom školy je občan počas jedného roka od skončenia sústavnej prípravy na povolanie. (Laca, et al., 2011).

Súhlasíme s tvrdením Schavela (2007), že pre absolventov škôl je zamestnanie istou formou vstupu do sveta dospelých. Absolventi škôl prichádzajú z rôznych škôl a na trhu práce sú im vytvárané rôzne podmienky. Medzi ich najčastejšie sklamania patria skúsenosti so zamestnávateľmi, a to predovšetkým v rovine komunikácie a pracovných skúsenosti. „Absolventi škôl sú znevýhodnení tým, že nemajú pracovné skúsenosti a prax v odbore, ktorý študovali. Niektorí vložili mnoho energie do štúdia, po ňom však nie je dopyt na trhu práce. U týchto nezamestnaných hrozia nielen ekonomické problémy, ale aj psychologické, zvyšuje sa riziko asociálneho správania a vytvárania nezdravej závislosti od rodičov“ (Matoušek, et. al., 2005, s. 301). Úspešnosť integrácie absolventa do pracovného pomeru a jeho profesionálna adaptácia podľa Lacu (2011) závisia v rozhodujúcej miere od úrovne pripravenosti na danú profesiu. Na druhej strane ani mladí ľudia disponujúci kvalifikáciou nemajú automaticky zabezpečenú integráciu na trh práce. Preto sa politiky jednotlivých štátov, ale aj Európskej únie zameriavajú na vytváranie podmienok na zamestnávanie mladých ľudí.

Kostolná (2010, s. 6) uvádza, že *„integrácia mladých ľudí na trh práce patrí medzi významné agendy politik členských štátov EÚ. Mladí ľudia sú častejšie nezamestnaní ako dospelí, sú častejšie zamestnaní na neistých dočasných pracovných miestach, na pracovných miestach v rámci sekundárneho trhu práce s nižšími mzdami a nižšou mierou sociálneho zabezpečenia.“*

Podľa Kostolnej (2010) je jedným z kľúčových činiteľov, ktoré ovplyvňujú prechod zo školy na trh práce je stav na trhu práce z hľadiska jeho vonkajšej pružnosti, pretože pružný trh práce umožňuje rýchle reagovať na zmeny na trhoch výroby tovarov a služieb a včasne dodávať na tieto trhy pracovnú silu vrátane uplatnenia absolventov škôl. To, či je napríklad slovenský trh práce schopný zvládnuť nárast pracovnej sily podmieňuje aj celková nezamestnanosť a stav nezamestnanosti mladých ľudí u nás (Hronec, 2010). Je totiž pravdou, že ak je všeobecne vysoká nezamestnanosť, tak sú zákonite aj šance mladých ľudí na získanie prvého zamestnania menšie, pretože existuje väčšia konkurencia a na každé miesto je viac uchádzačov. Na druhej strane - pri nedostatočnom prepojení vzdelávania s praxou si zamestnávateľ spomedzi ponuky pracovných síl skôr vyberá a preferuje osoby disponujúce praktickými zručnosťami a odbornými skúsenosťami, ktoré majú skôr starší zamestnanci ako absolventi škôl.

„Na uľahčenie vstupu mladých ľudí na trh práce slúžia štátne zásahy v podobe opatrení aktívnej politiky trhu práce. Existencia cielených nástrojov podpory a pomoci mladým ľuďom môže významným spôsobom prispieť k posilneniu ich konkurencieschopnosti a integrácii do pracovného života.“ (Kostolná, 2010, s. 9). Citovaná autorka uvádza, že k bežným nástrojom aktívnych opatrení na trhu práce, ktoré sa zameriavajú na skupinu mladých ľudí obyčajne patria tie, ktoré eliminujú hlavné nedostatky tejto skupiny populácie, za ktorý sa vo všeobecnosti podľa odborníkov (Mareš, 2004; Kentoš, 2010; Moricová, 2009; Bariaková, 2008; Kostolná, 2010) najmä nedostatok odbornej praxe a praktických skúseností. Preto sa opatrenia zameriavajú na zapracovanie, zaškolenie, vykonanie odbornej praxe počas štúdia v pracovnom prostredí u zamestnávateľa. Tento proces sa realizuje za účelom získania odborných kompetencií mladých ľudí a je podľa nás veľmi vhodným nástrojom spomedzi aktívnych opatrení na trhu práce na Slovensku. Tento istý zámer má aj vykonávanie absolventskej praxe, ktorá je možnosťou pre to, aby absolventi škôl nadobudli odborné zručnosti a praktické skúsenosti formou pracovnej stáže u zamestnávateľa.

Rozhodne súhlasíme s názorom tých autorov (Kostolná, 2010; Plamínek, 2010; Hronec, 2010), ktorí prezentujú presvedčenie, že veľmi podstatným faktorom ovplyvňujú-

cim celý proces prechodu absolventov škôl zo školy na trh práce je systém školského vzdelávania teda jeho organizácia, flexibilita a spôsob tvorby školských kurikul, ich obsah a schopnosť reagovať na meniace sa požiadavky praxe. Dôležitým determinantom je však aj interakcia medzi zamestnávateľmi a vzdelávacími inštitúciami, ktorej význam sme už spomínali vyššie. Všetky tieto spomenuté skutočnosti a činitele sa odrážajú v miere zhody výstupov školského vzdelávania (absolventi škôl) a ich kompetencií a zručností s požadovanými kompetenciami a zručnosťami praxe a dopytom po práci. Práve táto pružnosť a vzájomné prepojenie sú základom úspešnosti zaradenia absolventov škôl na trh práce.

Začleňovanie mladých ľudí na trh práce po ukončení školského vzdelávania je výsledkom pôsobenia mnohých činiteľov. Zhoršený prístup k pracovným miestam a nedostatok možností uplatniť sa na trhu práce má za následok rast nezamestnanosti mladých ľudí a prehlbovanie rizika ich chudoby (OECD 2010).

Prežívanie nezamestnanosti u absolventov škôl ovplyvňuje mnoho faktorov ako sú prostredie, v ktorom sa nezamestnaný nachádza, priatelia, s ktorými je v kontakte, vek. Rodinné prostredie a aktivity, ktoré vykonáva počas svojej nezamestnanosti. Nezamestnaný človek sa vyrovnáva so stratou zamestnania veľmi ťažko. V jeho doterajšom programe dochádza k zásadným zmenám.

Pre absolventov škôl je zamestnanie určitou formou vstupu do sveta dospelých. U mladých ľudí, ktorí opustia školu a nájdu si primerané zamestnanie, môžeme sledovať mierne zlepšenie psychického stavu. V súvislosti s nezamestnanosťou absolventov škôl klesá ich interakcia s ľuďmi a preto je vhodné mať záujmovú činnosť, ktorá má sociálny charakter (Schavel et al., 2007). Je dôležité vedieť, do akých podmienok a možností prichádzajú absolventi škôl, nakoľko ide o podmienky a možnosti, ktoré sú rôzne. Očakáva sa, že človek si bude postupne schopný so svojím pracovným uplatnením poradiť predovšetkým sám. Podľa Hanzlíkovej, Pauknerovej a Souškovéj (2001) sa na pomoci absolventom škôl významne podieľajú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorých hlavným cieľom je sprostredkovanie vhodného zamestnania. Medzi najčastejšie sklamania patria skúsenosti so zamestnávateľmi, a to predovšetkým v rovine komunikácie a pracovných skúsenosti. *„Absolventi škôl sú znevýhodnení tým, že nemajú pracovné skúsenosti a prax v odbore, ktorý študovali. Niektorí vložili mnoho energie do štúdia, po ňom však nie je dopyt na trhu práce. U týchto nezamestnaných hrozia nielen ekonomické problémy, ale aj psychologické, zvyšuje sa riziko asociálneho správania a vytvárania nezdravej závislosti od rodičov.“* (Matoušek, et. al., 2005, s. 301)

Úspešnosť integrácie absolventa do pracovného pomeru a jeho profesionálna adaptácia závisia v rozhodujúcej miere od úrovne pripravenosti na danú profesiu. Na druhej strane mladí ľudia disponujú kvalifikáciou, nemajú automaticky zabezpečenú integráciu na trhu práce. Trvalá disparita medzi ponukou a dopytom po práci, nízka schopnosť ekonomiky podporovať tvorbu nových pracovných príležitostí, pretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti, jej regionálny rozmer, nedostatočne adaptabilný školský systém, ktorý dostatočne nereaguje na požiadavky trhu práce, znižujú ich šance rýchlo sa zamestnať. Popri vymenovaných faktoroch bariérami objektívnej i subjektívnej povahy disponujú i priami aktéri tohto procesu, samotní absolventi a zamestnávateľia.

3.3 Mobilita pracovnej sily

Vývoj nezamestnanosti absolventov škôl má sezónny charakter a prebieha v pravidelných cykloch od mája do júna nasledujúceho roku. Začína ukončením školy a príchodom čerstvých absolventov na trh práce. Dynamika tohto procesu naďalej pokračuje postupnou absorpciou nezamestnaných trhom práce. Poznávanie príčin nezamestnanosti absolventov, ktoré vyvolávajú nerovnováhu medzi ponukou a dopytom na trhu práce v neprospech dopytu pracovných síl, je predpokladom k vypracovaniu účinnej stratégie vedúcej k zvýšeniu zamestnanosti. (Jusko, 2002).

Pre ilustráciu vyberáme podľa Juska (2002) niekoľko kritérií rozdelenia príčin nezamestnanosti:

a) Trh práce:

- **štruktúra trhu práce** ovplyvňuje nezamestnanosť zložením, veľkosťou a vzájomných pôsobením základných zložiek trhu práce. Na strane ponuky pracovných síl môže ísť o nesprávnu distribúciu pracovných síl na trhu práce, o kvalifikačné, či vzdelanostné nedostatky (funkčná negramotnosť) a pod. Medzi príčiny vyplývajúce zo závad na strane dopytu pracovných síl patrí reštrukturalizácia hospodárstva, vstup špekulatívneho kapitálu a pod.
- **lokalizácia trhu práce**, pričom rozoznávame:
  - územnú dimenziu; v rámci nej rozlišujeme medzinárodné - globálne (napr. celosvetová hospodárska recesia), národné - štátne (napr. transformácia ekonomiky) a regionálne - miestne (napr. povodne) príčiny nezamestnanosti,

- odvetvovú dimenziu; zahrňuje kauzálne špecifiká nezamestnanosti v jednotlivých odvetviach ľudskej činnosti (napr. konverzia zbrojného priemyslu).

b) Čas:

- **periodicita nezamestnanosti** klasifikuje jej príčiny na pravidelné (napr. sezónna nezamestnanosť, nezamestnanosť absolventov škôl) a nepravidelné (napr. politická a hospodárska kríza).
- **chronológia nezamestnanosti** eliminuje príčiny podľa miery ich dependencie na faktore času:
  - historické príčiny nezamestnanosti, t. j. vyskytujúce sa v minulých obdobiach (napr. povojnová nezamestnanosť),
  - aktuálne, t. j. platné v súčasnosti (napr. redukcia štátnej správy),
  - perspektívne, t. j. spojené s teoretickou analýzou sociálno-politického vývoja (napr. populačná explózia).

c) Pracovná sila:

- **hodnotová orientácia pracovnej sily** rozdeľuje príčiny nezamestnanosti do dvoch skupín:
  - primárne, t. j. vyplývajúce z hodnotovej orientácie spoločnosti, ktorej je nezamestnaný členom (napr. preferovanie hodnoty rodiny pred pracovným uplatnením u žien – matiek).
  - sekundárne, t. j. vyplývajúce zo zmien v hodnotovej orientácii nezamestnaných počas nezamestnanosti (napr. preferovanie hodnôt ako voľný čas, nezávislosť, sloboda pred zamestnaním).
- **hendikepy pracovnej sily**, ktorých kumulácia s je bazálnou subjektívnou príčinou nezamestnanosti. K najčastejším hendikepom pracovnej sily zaraďujeme vek (príliš nízky alebo naopak príliš vysoký),
  - pohlavie (najohrozenejšou skupinou z hľadiska pohlavia sú ženy s malými deťmi a ženy na materskej dovolenke),
  - kvalifikácia (nízka, resp. žiadna),
  - zdravotný stav (zdravotné postihnutie a s ním spojená zmenená pracovná schopnosť),
  - dĺžka trvania nezamestnanosti (tzv. dlhodobá nezamestnanosť),

- etnická príslušnosť (v našich podmienkach predovšetkým príslušnosť k rómskej minorite a predsudkami ovplyvnený vzťah majority k nej),
- ďalšie hendikepy (trestanosť, alkoholizmus, sociálny pôvod a pod.).

Počet **ekonomicky aktívneho obyvateľstva** v Slovenskej republike sa od roku „2006 zvýšil z 2,558 milión na súčasných 2,699 milión. Trh práce sa tak v relatívne krátkej dobe zväčšil o 140 tisíc osôb, t. j. o 5,5 % nových potenciálnych uchádzačov. K tomu pribudol nemalý počet občanov pracujúcich v zahraničí, ktorí sa s nástupom ekonomickej krízy začali vracat' domov. Kríza u nás sa zároveň začala prejavovať redukciami existujúcich a nevytváraním nových pracovných miest.“ (www.uips.sk).

Tabuľka 1: Evidovanie uchádzačov o zamestnanie

Mesiac/rok	Stav uchádzačov o zamestnanie	Medziročný index UoZ	Prítok* uchádzačov o zamestnanie	Medziročný index prítokov UoZ	Odtok* uchádzačov o zamestnanie	Medziročný index úbytkov UoZ
6/2012	395 736	1,03	20 671	0,71	21 923	0,84
7/2012	399 105	1,03	20 619	0,75	20 546	0,85
8/2012	398 365	1,04	17 474	0,79	20 679	0,85
9/2012	402 518	1,03	32 975	0,79	29 782	0,84
10/2012	410 432	1,05	23 226	0,77	22 329	0,73
11/2012	419 369	1,07	22 829	0,76	17 634	0,66
12/2012	425 858	1,07	17 739	0,66	13 380	0,67
1/2013	435 438	1,06	30 126	0,85	25 992	0,99
2/2013	437 093	1,06	20 362	0,78	21 737	0,94
3/2013	431 382	1,06	19 288	0,89	26 139	1,04
4/2013	422 071	1,06	20 020	0,74	29 898	0,79
5/2013	415 402	1,06	21 895	0,70	28 803	0,78

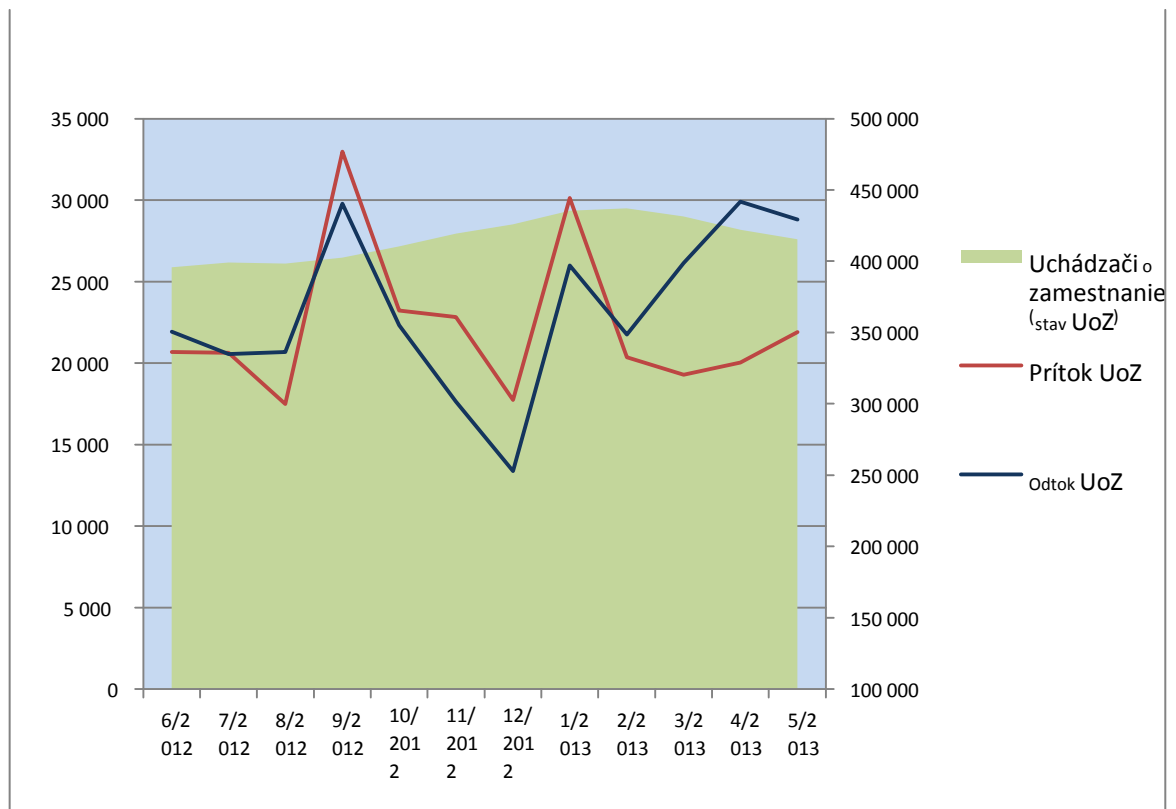
* V rámci tokov nie sú zahrnuté dopyčty, t. j. dodatočné zaradenia do evidencie a vyradenia z evidencie

Zdroj: ÚPSVaR

Od roku 2009 sa nerovnováha medzi nedostatočnou ponukou voľných pracovných miest a prebytkom pracovnej sily začala premietat' do celkového zvyšovania počtu uchádzačov o zamestnanie a tým aj nezamestnaných absolventov škôl tvoriacich jeho rizikový segment.

Graf 2: Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v sezóne 2012/13

Počet uchádzačov o zamestnanie v sezóne 2012/2013 prevažne rástol, od júna 2012 sa zvýšil z 395,7 tisíc na 437,1 tisíc vo februári 2013. V medziročnom porovnaní je počet v priemere o 5 % vyšší, čo svedčí o pretrvávajúci vplyv ekonomickej krízy.

Najviac uchádzačov (takmer 33 tisíc) pribudlo do evidencie úradov práce v septembri 2012. Bolo to v dôsledku prítoku nezamestnaných absolventov stredných škôl. Druhé maximum 30,1 tisíc nastúpilo ako zvyčajne v januári nasledujúceho roka. Najmenej 17,5 tisíc nových uchádzačov bolo zaevidovaných v auguste 2012. Najvyšší odtok bol zaznamenaný v mesiacoch apríl a máj 2013 (29,9 tisíc a 28,8 tisíc). Podobne vysoká hodnota bola už v septembri 2012. Minimum úbytkov je tradične na konci roku v mesiacoch november a december. (www.uips.sk). Najpočetnejšou skupinou vo **vekovej štruktúre** uchádzačov o zamestnanie sú mladí ľudia. V septembri 2012 tvorili nezamestnaní od 20 do 29 rokov až 28,7 %. Ostatné kategórie (tridsať- štyridsať- a päťdesiat- roční) sa pohybovali na úrovni 22 %. V medziročnom porovnaní sa veková štruktúra výraznejšie nezmenila. Najvyšší nárast zaznamenala skupina najmladších uchádzačov o zamestnanie. Podiel 15- až 19- ročných sa zvýšil z 2,2 % na 4,8 %.

V rokoch 2013 a 2014 sa podľa údajov bol počet nezamestnaných absolventov tiež pomerne vysoký. Viac ako tretina mladých ľudí do 25 rokov bola ku koncu roka 2013 na Slovensku bez práce. Podľa údajov Eurostatu sa síce počet nezamestnaných oproti roku 2012 znížil o 2,7 percentuálneho bodu, ale tento údaj sa takmer zhodoval s rokom 2009. Nešlo iba o nedostatok praxe po skončení školy, ale k nelichotivým číslam prispela aj hospodárska kríza. Pred ňou bola totiž podľa zverejnených údajov nezamestnaná len zhruba pätina mladých, teda okolo 19 %. Májové čísla z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR hovoria, že na Slovensku máme približne 345-tisíc evidovaných uchádzačov o prácu. Z nich tvoria takmer 25-tisíc absolventi stredných a vysokých škôl. Spolu s tými, ktorí v máji ukončili akademický rok 2013/2014, tak na úrade práce skončilo viac ako 18-tisíc vysokoškolákov (Majerová, 2014).

Nájsť si prácu po skončení štúdia vôbec nebolo jednoduché ani v roku 2014. Štatistiky z ústredia práce hovoria o tom, že najmenej sa darí absolventom, ktorí študujú ekonomické, právne, politické, filologické a pedagogické vedy, ďalej publicistiku, knihovníctvo, vedecké informácie, bezpečnostné služby či poľnohospodársko-lesnícke vedy. Takmer tri štvrtiny z nich si musí na zamestnanie počkať v priemere od 7 do 9 mesiacov, len 12 % evidovaných uchádzačov pochodí lepšie a prácu si nájde v priebehu 3 mesiacov. Zamestnávateľia to zdôvodňujú aj tým, že absolventi síce majú vysokoškolské vzdelanie, ale nie sú dostatočne prepojení s praxou. Navyše ich nároky odrážajú vysoký dopyt po práci, preto sú ich očakávania mnohokrát kvalitatívne nastavené vyššie. Sen o ideálnom zamestnaní sa tak pomaly rozplýva a absolvent často zoberie aj miesto vo firme, ktoré nezodpovedá jeho vzdelaniu a už vôbec nie jeho predstavám (Majerová, 2014).

4 DÔSLEDKY NEZAMESTNANOSTI U ABSOLVENTOV ŠKÔL

Každá nezamestnanosť prináša negatívne následky nezamestnanému a jeho rodine a okoliu, ale aj spoločnosti. Už sne spomínali, že krátkodobá a strednodobá nezamestnanosť neprináša nezamestnaným až také výrazné problémy, ako dlhodobá nezamestnanosť, ktorá je jedným z najdôležitejších fenoménov na trhu práce za posledné obdobie, avšak aj tieto druhy nezamestnanosti vedia jednotlivcovi a jeho rodine skomplikovať život tak, že si nedokáže pomôcť sám.

4.1 Dôsledky nezamestnanosti pre spoločnosť

Nezamestnanosť nie je len prioritným problémom z ekonomického hľadiska, pretože v súčasnosti je treba venovať rovnakú pozornosť aj sociálnemu hľadisku z dôsledku nezamestnanosti – pretože aj toto hľadisko vplýva na mladú generáciu. Práca a s tým súvisiaca produktivita je ukazovateľom konkurencieschopnosti národnej ekonomiky a zároveň dôležitým faktorom dlhodobého zvyšovania životnej úrovne občanov. S prihliadnutím na dôležitosť významu práce v našej spoločnosti je viac ako pravdepodobné, že nezamestnanosť vo veľmi veľkej miere ovplyvňuje nezamestnaného občana aj spoločnosť ako celok.

Predovšetkým nejde, len o pokles životnej úrovne, ktorý je spôsobený poklesom príjmov, ale aj o vážny zásah do spoločenských vzťahov a hodnôt, ale má nežiaduce dôsledky aj pre spoločnosť. Tak ako nezamestnanosť môže u jednotlivca vyvolať chronickú dezorganizáciu jeho života, môže v spoločnosti vyvolať sociálno–patologické procesy v podobe krízy hodnôt, úpadku úcty k autoritám, rozkladu občianskej spoločnosti, krízy rodiny, kriminality (Niklová, 2010). Ukazuje sa, že v spoločnosti, kde prevláda zvýšená konzumácia alkoholu, fajčenie, užívanie drog a liekov a ostatné sociálno–patologické javy, rastie aj kriminalita hlavne u nezamestnaných mladých ľudí (Hroncová, Kraus, 2006).

Podľa Ďurdovičovej (1998) je hlavným ekonomickým dôsledkom nezamestnanosti nevyužitie potenciálu pracovnej sily, pretože každý nezamestnaný disponuje určitými schopnosťami, zručnosťami, vedomosťami, ktoré pri ich nevyužití neprinášajú žiaden úžitok.

4.2 Dôsledky nezamestnanosti na človeka

Dôsledky nezamestnanosti majú na človeka ako jednotlivca v rodine výrazný sociálny a psychologický vplyv. Ich poznanie umožní včas rozpoznať príznaky zmeny v prežívaní a správaní každého člena rodiny, nielen nezamestnaného. Dôležité je im čo najúčinnšie predchádzať a najmä zamedzovať. Ak chceme znížiť nezamestnanosť mladej generácie, musíme zabezpečiť všetkým bez rozdielu prístup k pracovným príležitostiam, v ktorých by mohli nájsť a tvorivo rozvíjať osobnostný a pracovný potenciál. Ten vytvorí pozitívny predpoklad na ich uplatnenie a integráciu v spoločenskom živote.

Krebs (2005) upozorňuje na sociálne dôsledky nezamestnanosti, ktoré postihujú a vplývajú na jedincov individuálne intenzívne. Sú to:

1. Vplyv na rodinu a životnú úroveň – strata pracovného príjmu spojená s nezamestnanosťou spôsobuje zníženie životnej úrovne, na ktorú boli jedinec a jeho rodina zvyknutí. Členovia rodiny sú nútení znižovať svoje nároky na materiálne potreby, voľnočasové aktivity, oddych a rekreáciu a často sú konfrontovaní aj s vážnejšími finančnými problémami. Situácia nezamestnaného súvisí tiež s jeho postavením v rodine, autoritou, ktorá sa zákonite znižuje, spôsobuje narušenie rodinných stereotypov a zvyklostí a v nemalej miere vplýva aj na reprodukčné správanie.
2. Sociálna izolácia a strata sociálneho statusu – vzniknutý stav nezamestnanosti komplikuje resp. mení participáciu jedinca na ekonomickom a spoločenskom živote, čím sa znižuje aj jeho sociálny status a doterajšiu pozíciu. Ako sprievodný jav sa vyskytuje aj sociálna izolácia, ktorá úzko súvisí s utváraním sociálnych kontaktov, pretože nezamestnaný vypadáva z pracovného kolektívu a vzťahov, ktoré v práci udržiaval a ťažko nadväzuje iné vzťahy.
3. Štruktúra a vnímanie času – u nezamestnaného sa mení aj vnímanie voľného času, ktorý má svoj zmysel jedine v kombinácii s pracovným časom. Voľný čas prestáva byť vzácnou hodnotou a priestorom pre regeneráciu a oddych, nakoľko nezamestnaný má voľného a neefektívneho času nadbytok. Ako uvádza Hronec, u nezamestnaného dochádza k zmene denného režimu, čas pre nezamestnaného stráca dôležitosť, často býva vyplnený nudou a pasivitou. Z pohľadu ďalšieho zaradenia sa do pracovného procesu sa javí podľa Kentoša (2010) za riziko strata pracovných návykov. Po dlhodobej nezamestnanosti si nezamestnaný ťažko vie predstaviť pravidelné vstávanie, povinnosti spojené so zamestnaním.

4. Vplyv na fyzické a psychické zdravie – poukazovali sme na skutočnosť, že strata zamestnania je pre mnohých traumatizujúcim zážitkom, ktorý úzko súvisí s ich vlastným sebahodnotením a tiež so sebadôverou. Človek stráca pocit užitočnosti a potrebnosti, s čím sú spájané rôzne psychické komplikácie, často vplývajúce na vznik psychosomatických ochorení. (Krebs, 2005).

Na základe štúdia odbornej literatúry, ktorá sa uvedenej problematike venuje (Šlosár, 2009; Laca, 2011, 2012; Mareš, 2004; Hronec, 2010) uvádzame zovšeobecnené najzákladnejšie dôsledky nezamestnanosti na človeka:

- napätie v rodine a v rodinných vzťahoch,
- nabúranie štruktúry režimu dňa,
- strata sebaúcty a strata statusu v spoločnosti,
- sociálna izolácia, ktorá vyplýva z obmedzenosti sociálnych kontaktov,
- strata hodnôt a rešpektu k verejným autoritám.

Dôsledky nezamestnanosti by sme mohli zaradiť a rozdeliť do jednotlivých skupín na psychické dôsledky, ekonomické dôsledky a sociálne dôsledky. V nasledujúcich podkapitolách si uvedené dôsledky bližšie priblížime.

4.2.1 Psychické dôsledky nezamestnanosti

Negatívne dôsledky nezamestnanosti neovplyvňujú len rodinné a sociálne vzťahy, ale sa prejavujú aj na psychickom a fyzickom zdraví človeka. Spoločným menovateľom vzťahu medzi fyzickým zdravím a nezamestnanosťou je stres.

Negatívny dopad nezamestnanosti na psychické zdravie človeka znamená „vyššiu priemernú úroveň napätia negatívnych pocitov a nižšiu úroveň šťastia a životného uspokojenia.“ (Mareš, 2004, s. 72). Všeobecne je známe, že človek, ktorý stratil zamestnanie sa skôr či neskôr dostane do rozpoloženia a pocitov neužitočnosti, zbytočnosti, úzkosti, stratí sebadôveru a sebaúctu a stane sa neurotickejší.

Nezamestnanosť mnoho jednotlivcov považuje za násilný čin, za úder na telesnú a duševnú integritu. Je ochudobnením a stratou schopností a vlastností, ktoré boli získané v rámci rodiny, školy a výučby spravidla namáhavým a náročným vzdelávacím procesom a teraz, odtrhnuté od ich spoločenských možností uplatniť sa. Je bežné, že strata zamestnania spôsobuje u človeka zmeny v jeho prežívaní. (Kebza, 2005).

V prvom rade vzniká sklamanie z prerušenia možností uplatniť svoje schopnosti v práci, vznikajú obavy plynúce zo straty istoty. Nezamestnaný pociťuje tento stav ako nezdar, ktorý si v mnohých prípadoch ani sám nezapríčinil. Nezamestnanosť znamená pre postihnutého ťažkú psychickú záťaž. Pri dlhšom trvaní vedie k duševným a psychosomatickým chorobám, ako aj k trvalým zmenám v sociálnom živote.

Väčšina našich nezamestnaných patrí do rizikovej skupiny ľudí ohrozených psychologickým stresom. Ich situáciu v niektorých regiónoch sťažuje aj minimum šancí, ktoré im v objektívnej rovine ponúka spoločnosť na zmenu ich postavenia. O to nástojčivejšie vystupuje potreba naučiť sa v subjektívnej rovine psychologickú stresovú situáciu zvládať. Život neustále prináša zmeny, ktorým sa človek musí prispôbovať. Je potrebné rýchlejšie sa stotožňovať so skutočnosťami demokracie v podmienkach trhového hospodárstva, nakoľko je možné očakávať trend častej zmeny zamestnania v súvislosti nielen s vývojom v ekonomickej sfére, ale i s rozvojom nových technológií. Taktiež sa zvýši mobilita za prácou. Kto sa s týmito trendmi nestotožní, bude v nevýhode na trhu práce. (Niklová, 2010).

Prežívanie nezamestnanosti u absolventov škôl ovplyvňuje mnoho faktorov, pričom mnohé z nich sme už v predchádzajúcich kapitolách práce popisovali. Je to najmä prostredie, v ktorom sa nezamestnaný nachádza, priatelia, s ktorými je v kontakte, vek, podpora a pomoc rodiny a aktivity, ktoré vykonáva počas svojej nezamestnanosti (Šlosár, 2009). Nezamestnanému ubieha čas pomalšie, nevie rozlíšiť pracovný deň od pracovného voľna. Nuda je jedným z najhoršie prežívaných udalostí, ktorá postihuje mladých nezamestnaných. Práca a zamestnanie je prekážkou ich nového života. Počítajú s podporou rodičov a príbuzných, ocenia akúkoľvek podporu štátu v nezamestnanosti. Vzhľadom na to, že dotiaľ nezískali pracovné zručnosti, nemôžu ich ďalej rozvíjať. Mnohých potom láka pohodlný život podľa svojich predstáv, čím môže nastať aj riziko sociálno-patologických javov ako je kriminalita a rôzne závislosti. Buchtová (2002, s. 111) hovorí, že *„zatrpknutie pri pohľade na seba samého môže nastať len u mladých ľudí, ktorí nedávno ukončili vzdelanie v menej žiadaných profesiách a nemajú tak dostatočne vhodnú kvalifikáciu pre úspešné uplatnenie na trhu práce. Pracovné vyhliadky sú pre nich malé a nezamestnanosť sa pre nich môže stať jediným možným spôsobom života.“*

Nezamestnaná mladá generácia prežíva taktiež psychické napätie a depresiu z toho, že nemá zamestnanie. Pri dlhodobej nezamestnanosti je spojená aj s pocitom strachu o ďalšiu budúcnosť, ktorá sa niekedy premení na ľahostajnosť. Sme názoru, že psychická deprivácia je spôsobená poklesom úrovne a chudobou po vyčerpaní nároku na podporu v

nezamestnanosti. I keď všetci po strate zamestnania neupadajú zákonite do chudoby, rozhodne je pre nich nezamestnanosť dôvodom na obavy a starosti. Nemať prácu z pohľadu mladej generácie predstavuje, samozrejme, stres, ktorý negatívne pôsobí na psychiku každého človeka. Vlastná nezamestnanosť má mnoho nepriaznivých vplyvov na duševné, ale i na telesné zdravie, ktoré môže znížiť predpoklady človeka pre úspešne pracovné zaradenie. Nezamestnanosť je vždy spojená so znížením životnej a sociálnej úrovne nezamestnaného. Rovnako hrozí i nebezpečenstvo jeho sociálnej izolácie či sociálneho zlyhania.

Anglický psychológ Harrison v roku 1976 na tzv. Harrisonovej krivke prezentoval výsledky výskumu skupiny odborníkov a dospel k názoru, že psychické prežívanie nezamestnanosti prebieha v štyroch štádiách a je príznačné pre tých, ktorí stratili zamestnanie a sú nedobrovoľne nezamestnaní. (Siegrist, 1996) Uvádzame nasledovné štádiá :

1. štádium – šok: Prvá informácia o prepustení zo zamestnania. Jedinec sa dostáva do psychického šoku, ktorý umocňuje jeho bezradnosť, zmätenosť, neistotu, správa sa skratovito, nevie ako postupovať v tejto sociálnej situácii. Aj keď človek spočiatku odmieta uveriť a je prekvapený, postupne tento fakt akceptuje a s novou situáciou sa postupne vyrovnáva. Psychický šok trvá krátko.
2. štádium – optimizmus: Psychický šok v krátkom časovom intervale vystrieda fáza optimizmu, v ktorej prevláda uspokojenosť a radosť z dostatku voľného času pre všetko to zabudnuté a neurobené, čo nestíhal urobiť, keď bol zamestnaný. Venuje sa svojmu rozvoju, vzdelávaniu a hľadaniu zamestnania. Nezamestnanosť nie je bezpodmienečne prežívaná ako nepríjemná a existuje veľká nádej, že čoskoro si nájde nové zamestnanie. Táto fáza trvá pomerne krátky čas.
3. štádium – pesimizmus: S neúspechom nájsť si prácu sa dostaví štádium pesimizmu. Človek sa cíti neschopný, neužitočný, prestáva si veriť. Depresie narúšajú rodinné vzťahy. Začína si uvedomovať vážnosť situácie, pociťuje nedostatok sociálneho kontaktu a hlavne zlú finančnú situáciu. Aktivita pri hľadaní zamestnania sa oslabuje. Klesá aj viera v úspech a človek má pocit vlastnej viny. Uťahuje sa do seba, začína byť agresívny, so sklonom k sebevražde.
4. štádium – fatalizmus: Typickými prejavmi tohto štádia je beznádejnosť, znížené sebavedomie, strata záujmu o seba i okolie. Nastáva stav rezignácie. Prispôsobuje sa nízkemu príjmu a úsilie zamestnať sa ustáva. Stáva sa dlhodobo nezamestnaný s pocitmi hanby a zbytočností. Považuje sa za človeka, ktorý zlyhal na plnej čiare. Sociálne kontakty sa výrazne redukujú. Dlhodobo nezamestnaní si

ťažšie nájdú prácu a tým sa oslabuje ich možnosť zamestnať sa. Človek postupne stráca profesionálne vedomosti a schopnosti, ktorých výsledkom býva duchovné a materiálne ochudobnenie osobnosti, ktoré vedie k sociálnemu úpadku. Adamovič (1994) uvádza, že v oblasti prežívania dominuje niekoľko charakteristických čŕt:

- Nuda – chýbanie pracovnej aktivity, nedostatok finančných prostriedkov, nedostatok kontaktov s ľuďmi. Chýba zameranosť na relatívne jasné ciele,
- Porucha identity – spočiatku vidí mladý nezamestnaný neúspech v hľadaní zamestnania vo vonkajších okolnostiach, neskôr však už o sebe pochybuje,
- Sebaúcta – nízka sebaúcta sa môže stať celoživotným problémom, je čiastočne determinovaná výchovou, očakávaniami, vzdelaním, stupňom zamestnanosti, ale vo všeobecnosti možno konštatovať, že mladí nezamestnaní majú sebaúctu pomerne nízku.
- Vina a hanba – mnohí sa cítia byť pokorení, i keď príčinu neúspechu vidia niekde inde. Vo vnútri dochádza k častým výčitkám, sebaobviňovaniu často až k depresiám.
- Anxieta strach – cítia psychickú a finančnú neistotu. Vyjadrujú reálny strach z toho, že nenájdu zamestnanie, že zostanú natrvalo na niekom závislí.
- Zlosť – môže byť nasmerovaná na rodičov, učiteľov, zamestnávateľov, či inštitúcie ako sú škola, úrad práce, vláda, alebo na spoločnosť všeobecne. Niekedy je hnev obrátený na seba. Obyčajne je zlosť kontrolovaná a vyjadrená len verbálne, niekedy sa vyvinie až do zúrivosti.
- Depresívny afekt alebo nálada – stav všeobecnej nespokojnosti a smútku je vo vzťahu k rôznym strateným príležitostiam, ku spôsobu ich života a s tým, ako ich rešpektujú iní. Depresiu vzájomne ovplyvňuje nízka sebaúcta, strach, zlosť na seba, pocit viny a hanby.
- Demoralizácia a odcudzenie – patria k závažným emóciám a stavom ľudí, ktorí už stratili ilúzie o sebe a spoločnosti. Dominuje u nich pocit izolovanosti, nemorálnosti, seba odcudzenia a nezmyselnosti.

Richard Bolles (2004) tvrdí, že medzi významné rady, ktoré je možné aplikovať u mladých ľudí, aby si našli prácu, patria:

1. Ak chcete prácu, musíte ju nekompromisne hľadať, nikto vám ju totiž nedlhuje.
2. Úspech pri hľadaní práce závisí od vynaloženého úsilia. Čím viac sa snažíte, tým vyššia je pravdepodobnosť, že si nájdete prácu podľa svojich predstáv.
3. Musíte byť duševne aj finančne pripravení na to, že hľadanie práce potrvá dlhšie ako si myslíte. Najkratšie obdobie sa pohybuje od 2 – 18 týždňov v závislosti od rôznych faktorov. Rozhoduje druh práce o akú máte záujem, kde žijete, váš vek, ako aj stav ekonomiky v regióne.
4. Buďte usilovní pri hľadaní práce. Kľúčom k úspechu je vytrvalosť, čo predstavuje zaslanie svojho životopisu zamestnávateľovi e-mailom, listom a po týždni sa ohlásiť telefonicky.
5. Ak už viete, o aký druh práce máte záujem, povedzte každému, koho poznáte, čo to je. Získate tým mnoho ďalších párov očí a uší, ktoré môžu hľadať prácu pre vás.
6. Hľadajte si takú prácu, akú chcete najviac.
7. Ak chcete urýchliť proces hľadania práce, zamerajte sa na viac rôznych organizácií. Obmedziť sa iba na dve alebo tri inštitúcie, takmer určite bude znamenať neúspech.
8. Porozmýšľajte o možnosti prijať iný druh práce ako len ten, na ktorý máte kvalifikáciu.
9. Rokujte s každým potenciálnym zamestnávateľom zdvorilo, aj keď sa vám zdá, že vám prácu neponúkne. Ak naňho urobíte dobrý dojem, môže sa neskôr zmieniť o vás niekde inde.

Nezamestnanosť u absolventov škôl nie je prežívaná rovnakým spôsobom. Ak je zamestnanosť akákoľvek, strata práce pre človeka je vždy ťažkou situáciou. Je veľmi dôležité, ako sa k tomuto závažnému problému nezamestnanosti postaví absolvent. Odlišnosti možno badať aj v rôznych regiónoch Slovenska, kde je nízka miera nezamestnanosti a je dostatok voľných pracovných miest. Tam je nezamestnanosť len krátkodobá, avšak v regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti je vážnym sociálno-ekonomickým problémom, ktorý ma dlhodobý charakter.

4.2.2 Sociálne dôsledky nezamestnanosti

Práca, čiže samotné zamestnanie, znamená pre človeka významný zdroj sociálnych kontaktov, ktoré s týmto zamestnaním súvisia. Stratou zamestnania dochádza ku zníženiu frekvencie sociálnych stykov a to tak ku širšiemu okoliu, ako i vo vnútri rodín.

Sociálna izolácia nezamestnaného človeka sa predovšetkým chápe ako „jeho izolácia od majoritnej zamestnanej populácie.“ (Mareš, 2004). Tento problém je posilňovaný v miestach, kde dochádza k hromadnej nezamestnanosti a nezamestnaní nežijú obklopení zamestnanou populáciou, ale ľuďmi s obdobným osudom, ako postihol ich samotných. Masová nezamestnanosť pôsobí negatívne na jednotlivca. Nezamestnanosť môže u jednotlivca vyvolať chronickú dezorganizáciu jeho života, duševné depresie, kriminálne delikty, nadpriemerné pitie alkoholu či užívanie drog, môže v spoločnosti vyvolať sociálno-patologické procesy.

Atribútom dlhodobej nezamestnanosti sú podľa Hanzelovej, Belana (2009) negatíva v podobe zníženia životnej úrovne nezamestnaného a jeho rodiny, vylúčenia zo sociálnych vzťahov, narušených životných istôt a chudoby. Chudoba a sociálne vylúčenie je definovaná ako stav, kedy sa jedinec alebo skupina ľudí neparticipuje plnohodnotne na ekonomickom a sociálnom živote spoločnosti a keď ich prístup k príjmu a ostatným zdrojom im neumožňuje dosiahnuť životný štandard, ktorý je považovaný v spoločnosti, v ktorej žijú, za prijateľný.

Nezamestnanosť má silný vplyv nielen na spoločenský život, ale aj na život samotných nezamestnaných. Strata zamestnania ovplyvňuje negatívnym spôsobom sebahodnotenie človeka, znižuje jeho sebaúctu a vedie aj k pocitu menejcennosti. Dlhodobo nezamestnaný človek stráca po určitej dobe nadobudnuté schopnosti a zručnosti, ktoré nevyužíva a postupne stráca pracovné návyky.

Vplyvom nezamestnanosti človek stráca po určitom čase mnohé doterajšie schopnosti a vedomosti a to preto, že ich nevyužíva. Ide nielen o úbytok zručností a vedomostí či odbornej kvalifikácie, ale aj o celkové odvyknutie si od bežných zamestnaneckých aktivít. Lepšie sú na tom tí mladí nezamestnaní, ktorí majú možnosť pracovať, sú zaradení do rôznych projektov a aktivít, ktoré sú zabezpečené prostredníctvom úradov práce (Niklová, 2010).

Priestor pre realizáciu princípov sociálnej pedagogiky vidíme pri zmierňovaní následkov jej dopadu na rodinu a rodinné vzťahy nielen z hľadiska finančných ťažkostí, ale

aj pri zmierňovaní príčin narušenia vzťahov medzi jednotlivými jej členmi. V mnohých prípadoch to môže byť aj opačne, keď rodina v nepriaznivej situácii pre nezamestnaného jedinca sa stane jeho oporou a útočiskom.

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

5 PROJEKT VÝSKUMU

5.1 Predmet výskumu

Predmetom výskumu je zistiť dôsledky a príčiny nezamestnanosti u absolventov škôl evidovaných na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Martine (ďalej len ÚPSVaR).

5.2 Cieľ výskumu

Cieľom výskumu je na základe odpovedí absolventov evidovaných na ÚPSVaR v Martine zistiť príčiny a prežívanie nezamestnanosti v súvislosti s ich vzdelaním.

5.3 Úlohy výskumu

Úlohou výskumu bolo:

1. Zistiť sociálno demografické charakteristiky absolventov (vzdelanie, vek, dĺžku ich nezamestnanosti).
2. Zistiť príčiny nezamestnanosti absolventov škôl.
3. Zistiť, či existuje rozdiel medzi tým, ako prežívajú nezamestnanosť krátkodobo nezamestnaní absolventi a dlhodobo nezamestnaní absolventi.
4. Zistiť, či existujú rozdiely v príčinách nezamestnanosti absolventov stredných škôl a absolventov vysokých škôl.

5.4 Hypotézy

Na základe vytýčených úloh a poznatkov z teoretických prameňov sme pri výskume vychádzali z nasledovných hypotéz:

H1 Predpokladáme, že hlavnou príčinou nezamestnanosti našich respondentov bude ich nedostatočná prax a vzdelanie.

H2 Predpokladáme, že u absolventov stredných škôl a absolventov vysokých škôl nebudú existovať významné rozdiely v prežívaní nezamestnanosti.

H3 Predpokladáme, že v prípade viac ako polovice respondentov bolo najčastejším dôvodom neprijatia do zamestnania nedostatočná prax a nedostatok pracovných miest.

5.5 Výskumné metódy a techniky

V závislosti od etáp, úloh a cieľa výskumu sme použili nasledovné metódy v jednotlivých etapách písania práce:

1. Pri spracovaní teoretickej časti bola použitá: literárno-historická metóda, obsahová analýza a logická metóda. Táto fáza spočívala najmä v štúdiu odbornej literatúry.
2. Pri zbere empirických faktov bola použitá metóda dotazníka. Vo všeobecnosti sa za hlavnú výhodu dotazníkovej metódy považuje to, že v pomerne krátkom čase umožňuje zozbieranie pomerne veľkého množstva informácií od viacerých respondentov. Nevýhodou dotazníka je, že obmedzuje možnosť vyjadrenia sa respondentov, keďže si vyberajú spomedzi ponúkaných odpovedí. Nami zostavený dotazník obsahoval 4 otázky slúžiace k charakteristike výskumnej vzorky podľa pohlavia, veku, dĺžky nezamestnanosti a vzdelania a 12 otázok, ktoré boli zamerané na predmet výskumu, z toho 1 otvorenú a 11 zatvorených otázok. Dotazník je priložený v prílohách práce (Príloha č. 1). Distribúcia dotazníkov sa konala za spoluúčasti pracovníčok ÚPSVaR v Martine, pričom s realizáciou výskumu súhlasila riaditeľka organizácie. Výskum bol realizovaný v priebehu mesiaca december 2014.
3. V etape spracovania a vyhodnotenia empirických faktov budú na spracovanie získaných údajov v rámci kvantitatívneho spracovania využité matematicko-štatistické metódy, percentuálny výpočet a grafické znázornenie. Využijeme programy Microsoft Word 2007 a Microsoft Excel 2007. Pri kvalitatívnej analýze budú využité logické metódy komparácia, analýza, syntéza a zovšeobecnenie.
4. V záverečnom zovšeobecnení výsledkov výskumu budú využité abstrakcia a generalizácia. Zo získaných informácií vyvodíme závery a navrhujeme odporúčania pre prax.

5.6 Charakteristika výskumnej vzorky, lokality a organizácia výskumu

Informácie pre výskumnú časť diplomovej práce sme čerpali od klientov evidovaných na ÚPSVaR v Martine. Dotazník bol distribuovaný 94 respondentom. Správne vyplnené dotazníky, ktoré mohli byť do výskumu zaradené odovzdalo 85 respondentov, čo predstavuje 90,42 % návratnosť.

Martin je mesto na severe Slovenska. Nachádza sa asi 25 km juhovýchodne od Žiliny a 170 km severovýchodne od Bratislavy, v Žilinskom kraji. Má rozlohu 735,65 km², žije tu 97 071 obyvateľov a priemerná hustota zaľudnenia je 132 obyvateľov na km².

6 INTERPRETÁCIA VÝSKUMNÉHO MATERIÁLU

Pre získanie kompletnejšieho obrazu o respondentoch sme považovali za nutné zistiť sme aj niektoré ich sociálno – demografické charakteristiky.

6.1 Vybrané sociálno-demografické charakteristiky respondentov

Tabuľka 2 znázorňuje charakteristiku respondentov podľa pohlavia.

Tabuľka 2: Charakteristika respondentov podľa pohlavia

Skladba respondentov	N			
	n	%	N	%
Muži	45	53,00	45	53,00
Ženy	40	47,00	40	47,00
Spolu	85	100,00	85	100,00

Ukázalo sa, že 53% výskumnej vzorky tvorili muži a 47 % výskumnej vzorky tvorili ženy. Z hľadiska veku, vychádzajúc z dotazníka, sme výskumný súbor rozdelili na absolventov do 18 roku, do 25 rokov a nad 25 rokov. Charakteristiku respondentov podľa veku uvádzame v T3.

Tabuľka 3: Charakteristika respondentov podľa veku

Skladba	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Do 18 rokov	4	4,70	6	6,93	10	11,63
Do 25 rokov	38	44,70	31	36,47	69	81,17
Nad 25 rokov	3	3,60	3	3,60	5	7,20
Spolu	45	53,00	40	47,00	100	100,00

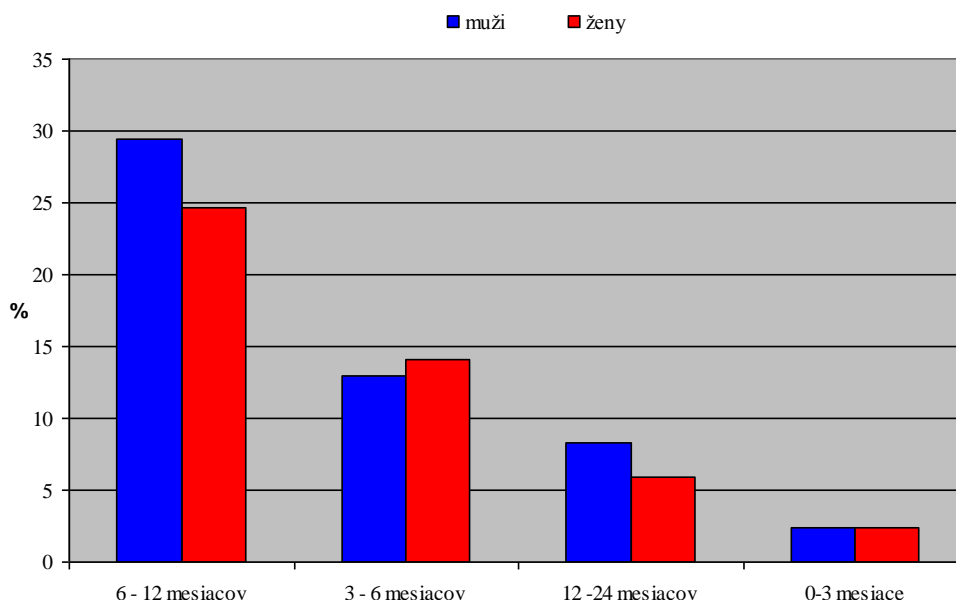
Zistili sme, že najpočetnejšiu skupinu tvoria respondenti vo veku od 18 do 25 rokov, ktorých je 81,17 percenta, pričom v tomto veku je 44,70 percent mužov a 36,47 percent žien. Do 18 rokov má 11,63 percent respondentov a poslednú skupinu tvoria respondenti, ktorí sú vo veku nad 25 rokov, je ich 7,20 percenta.

Pre získanie informácií o dobe evidencie na ÚPSVaR sme od respondentov zisťovali na dĺžku ich nezamestnanosti. Vzhľadom k téme našej práce a k tomu, že vplyv nezamestnanosti na jednotlivca je podmienený aj dĺžkou trvania nezamestnanosti, považujeme poznanie tejto skutočnosti za podstatné. Naše zistenia uvádzame v T4 a v G3.

Tabuľka 4: Charakteristika respondentov podľa dĺžky ich nezamestnanosti

Dĺžka nezamestnanosti	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
6 - 12 mesiacov	25	29,41	21	24,70	46	54,11
3 - 6 mesiacov	11	12,94	12	14,12	23	27,06
12 -24 mesiacov	7	8,24	5	5,89	12	14,13
0-3 mesiace	2	2,35	2	2,35	4	4,70
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

Graf 3: Charakteristika respondentov podľa dĺžky ich nezamestnanosti

Z T4 vyplýva, že 54,11 percent respondentov je nezamestnaných 6 až 12 mesiacov, z toho 29,41 percent mužov a 24,70 percent žien. Tri až šesť mesiacov je nezamestnaných 27,06 percent respondentov, kde túto dobu uviedlo 12,94 percent mužov a 14,12 percent žien. Podľa klasifikácie nezamestnanosti je dlhodobá nezamestnanosť v trvaní viac ako 12 mesiacov a v prípade našej výskumnej vzorky je dlhodobo nezamestnaných 14,13 percent respondentov, z toho 8,24 percent mužov a 5,89 percent žien. Najmenej 4,70 percentá respondentov je nezamestnaných 0 až 3 mesiace. Otázkou číslo 9 sme zistili, že 100,00 percent respondentov je evidovaných na ÚPSVaR.

Spoločenská potreba skúsených a erudovaných pracovníkov je vzhľadom na súčasnú realitu značná a jej naplnenie je náročné z viacerých aspektov času, financií a odbornosti. Vzdelanie je pre človeka potrebné a tiež je determinantom, ktorý výrazne ovplyvňuje možnosť uplatnenia sa na trhu práce. Preto sme u respondentov zisťovali aj ich dosiahnuté vzdelanie T5.

Tabuľka 5: Charakteristika respondentov podľa vzdelania

Štruktúra vzdelania	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Stredoškolské -3 ročné	14	16,47	15	17,66	29	34,13
Stredoškolské s maturitou	10	11,76	11	12,96	21	24,72
Vysokoškolské	9	10,58	7	8,23	16	18,81
Gymnázium	7	8,23	7	8,23	14	16,46
Stredoškolské 2 ročné	3	3,53	-	-	3	3,53
Základné	2	2,35	-	-	2	2,35
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

Zistili sme, že najväčší počet respondentov 34,13 disponuje učňovským vzdelaním -strednou školou trojročnou. Takéto vzdelanie má 16,47 percent mužov a 17,66 percent žien. Stredoškolské vzdelanie s maturitou má 24,72 percent respondentov, pričom týmto vzdelaním disponuje 11,76 percent mužov a 12,96 percent žien. Vysokoškolské vzdelanie má 18,81 percent respondentov, z toho viac mužov 10,58 percent ako žien 8,23 percent. Gymnázium má 16,46 percent respondentov, z toho 8,23 percent mužov a 8,23 žien. Strednú školu 2 ročnú má 3,53 percentá respondentov a sú nimi iba muži. Podobne je to aj so základným vzdelaním, ktoré nadobudlo 2,35 percentá respondentov taktiež iba mužov. Z výskumu vyplynulo, že u našich respondentov prevláda stredoškolské vzdelanie.

Za podstatné považujeme poznanie toho, aké vzdelanie respondenti dosiahli v akom odbore. Poukazovali sme na skutočnosť, že niektoré druhy vzdelaní a následných zručností sú na trhu práce vyhľadávané, niektorými povolaniami je trh práce presýtený a nie sú potrebné, preto sa ich absolventi pomerne ťažko na trh práce zaraďujú. Naše zistenia uvádzame v T6.

Tabuľka 6: Druh vzdelania respondentov

Druh vzdelania	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Technické	21	24,71	6	7,06	27	31,77
Gymnaziálne	6	7,06	7	8,23	13	15,29
Zdravotné	2	2,35	8	9,42	10	11,77
Ekonomické	4	4,70	7	8,23	11	12,93
Pedagogické	1	1,18	3	3,53	4	4,71
Technické, VŠ	5	5,88	1	1,18	6	7,06
Pedagogické, VŠ	3	3,53	2	2,35	5	5,88
Sociálno-právne, VŠ	1	1,18	3	3,53	4	4,71
Iné (služby)	-	-	3	3,53	3	3,53
Základné	2	2,35	-	-	2	2,35
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

Z nášho výskumu vyplýva, že technický vzdelaním disponuje 31,77 percent respondentov, z toho takmer polovica - 24,71 percent mužov a 7,06 percent žien. Gymnaziálnym 15,29 percent respondentov z toho 7,06 percent mužov a 8,23 percent žien. Zdravotné vzdelanie má 11,77 percent respondentov z toho menej muži 2,35 percent ako ženy 9,42 percent. Ekonomické vzdelanie má 12,93 percent respondentov, z toho menej muži 4,70 percent ako ženy 8,23 percent. Pedagogické vzdelanie má 4,71 percent respondentov z toho 1,18 percent mužov a 3,53 percent žien. Vysokoškolské vzdelanie uviedlo celkom 17,65 percent respondentov, ktorí druh vysokoškolského vzdelania sa delí nasledovne: technické 7,06 percent, pedagogické 5,88 percent a sociálno - právne 4,71 percent. Možnosť „iné“ dopĺňali iba ženy a to 3,53 percent, ktoré uvádzali vzdelanie v oblasti služieb: kaderničky a čašníčky.

Zistili sme, že až 38,83 percent respondentov má technické vzdelanie. Uvedený jav je možné odôvodniť tým, že štruktúra vzdelania respondentov je odrazom fungovania hospodárskej politiky daného regiónu. V okrese Martin a Turčianske Teplice boli najvýznamnejšími podnikmi Závody ťažkého strojárstva v Martine a Železničné opravovne a strojárne Vrútky. Pri týchto dvoch podnikoch sa vytvorili aj stredné školy. Štruktúra vzdelania obyvateľov regiónu bola odrazom fungovania a transformácie najvýznamnejších podnikov. Do roku 1990 priemysel výlučne patril pod štátnu správu. Od roku 1990 sa začala realizovať postupná transformácia vlastníckych vzťahov, či už formou malej privatizácie alebo transformáciou zo štátnych podnikov na akciové spoločnosti. Rozvojové možnosti okresu boli úzko späté so základnými štruktúrnymi zmenami. Tieto prešli aj na elektrotechnický a strojársky priemysel, ktoré dodnes tvoria priemyselnú základňu v okrese Martin. Z výskumu vyplýva aj to, že absolventi všetkých typov škôl patria v rámci okresu k ohrozeným skupinám na trhu práce. Oplyvňuje to hlavne nedostatok práce, na ktorej sa podieľa i absencia pracovných zručností.

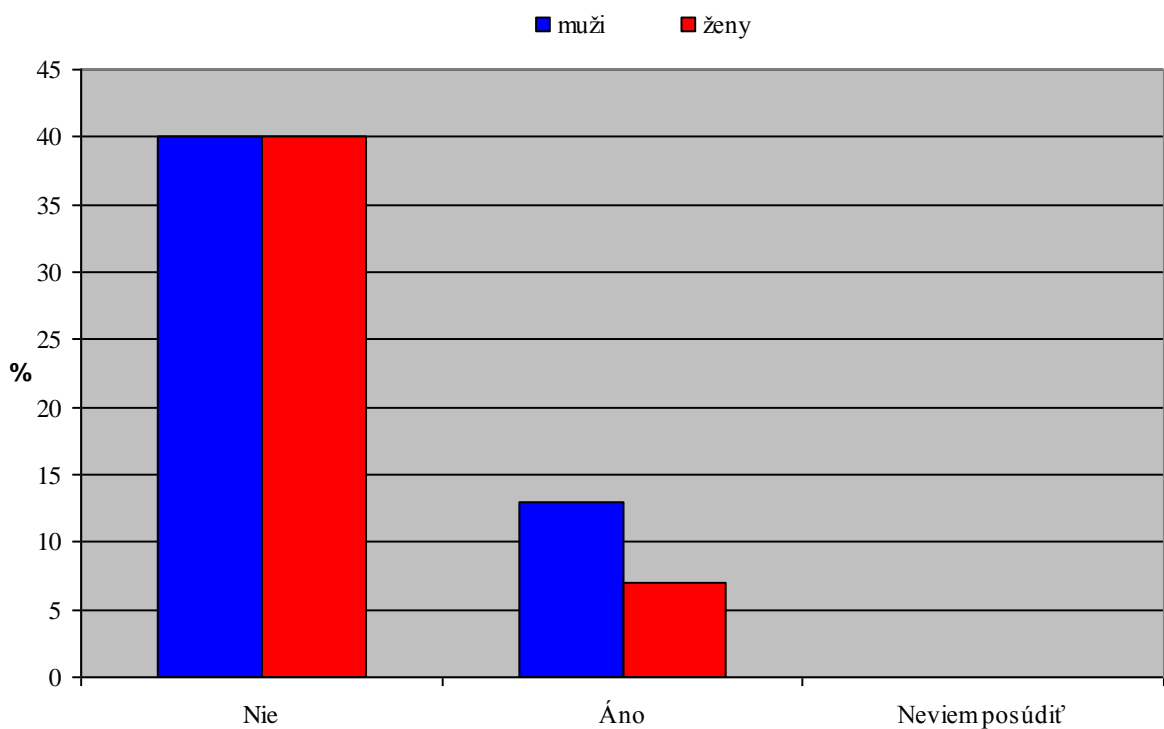
6.2 Príčiny a prežívanie nezamestnanosti

Ďalšou úlohou výskumu bolo zistiť názor respondentov na ich príčiny nezamestnanosti, preto sme sa ich opýtali na ich názor, či svoje vzdelanie považujú za dostačujúce pre uplatnenie sa na trhu práce. Naše zistenia uvádzame v T7 a G4.

Tabuľka 7: Názor respondentov na ich vzdelanie

Názor na vzdelanie	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Nie	34	40,00	34	40,00	68	80,00
Áno	11	12,94	6	7,06	17	20,00
Neviem posúdiť	-	-	-	-	-	-
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

Graf 4: Názor respondentov na ich vzdelanie

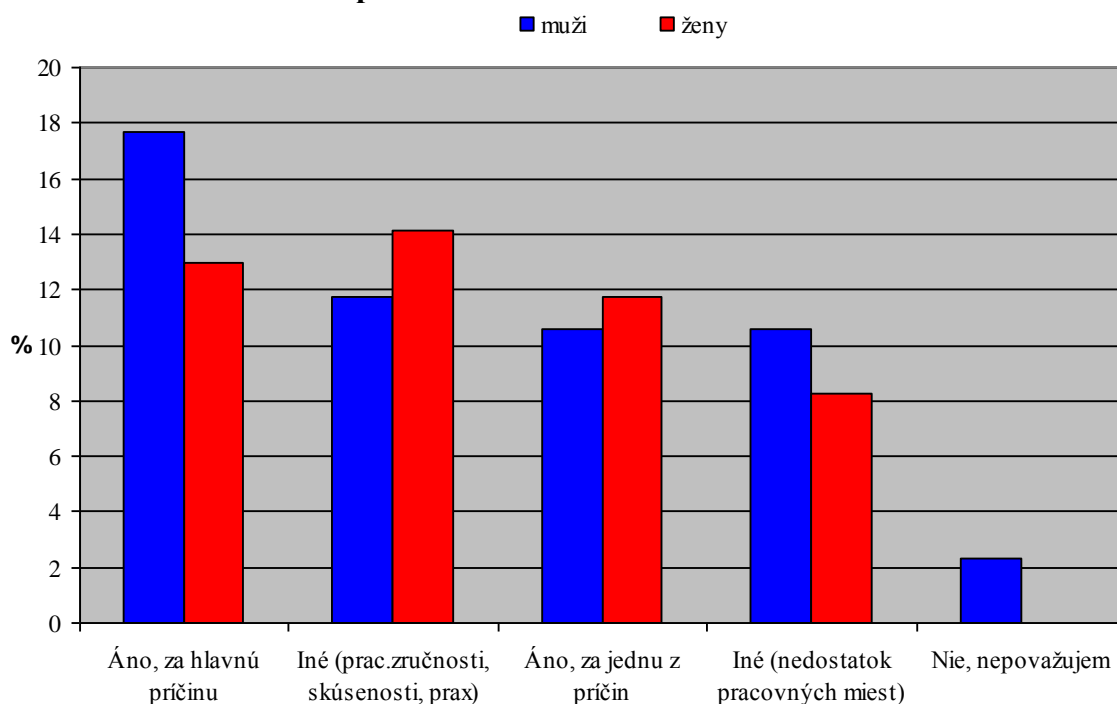
Osemdesiat percent respondentov je názoru, že ich vzdelanie nie je dostačujúce na to, aby sa uplatnili na trhu práce. Takto svoju situáciu hodnotí 40,00 percent mužov a 40,00 percent žien. Zistili sme aj ďalší zaujímavý jav a to, že tento názor nemal ani jeden vysokoškolsky vzdelaný respondent. Svoje vzdelanie považuje za dostačujúce 20,00 percent respondentov, ktorých vzdelanie je vysokoškolské a gymnaziálne. Variantu „neviem posúdiť“ neoznačil ani jeden respondent.

V súvislosti s príčinami a problematickým postavením našich respondentov na trhu práce sme sa ich priamo opýtali na to, či svoje vzdelanie považujú za hlavnú príčinu ich problematickej situácie na pracovnom trhu. Odpovede respondentov uvádzame v T8a G5.

Tabuľka 8: Vzdelanie ako príčina nezamestnanosti

Vzdelanie ako príčina	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Áno, za hlavnú príčinu	15	17,66	11	12,96	26	30,62
Iné (prac.zručnosti, skúsenosti, prax)	10	11,76	12	14,12	22	25,88
Áno, za jednu z príčin	9	10,58	10	11,76	19	22,34
Iné (nedostatok pracovných miest)	9	10,58	7	8,23	16	18,81
Nie, nepovažujem	2	2,35	-	-	2	2,35
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

Graf 5: Vzdelanie ako príčina nezamestnanosti

Respondenti za hlavnú príčinu svojej problematickej situácie na trhu práce uvádzali rôzne príčiny. Najčastejšie je to vzdelanie, ktoré 30,62 percent respondentov označilo ako hlavnú príčinu a 22,34 percent respondentov ako jednu z príčin. Opäť tieto varianty neoznačil ani jeden vysokoškolský vzdelaný respondent. Druhým najčastejším dôvodom nezamestnanosti respondentov, je podľa ich názoru nedostatok pracovných zručností, resp. nedostatočná prax, nedostatočné skúsenosti. Tieto príčiny uviedlo 25,88 percent respondentov. Z našich zistení vyplýva, že podľa názoru väčšiny respondentov 78,84 percent je príčinou ich nezamestnanosti vzdelanie a nedostatočná prax, čím sa nám potvrdila H1. Ďalším dôvodom, ktorí uviedlo 18,81 percent respondentov, jednalo sa iba o vysokoškolsky vzdelaných respondentov bolo nedostatok voľných pracovných miest na trhu práce. Zvyšné 2,35 percentá respondentov je názoru, že nepovažujú svoje vzdelanie za príčinu svojej problematickej situácie na trhu práce.

V našom výskume sme ďalej zisťovali ako prežívajú svoju nezamestnanosť absolventi vysokých škôl v porovnaní s absolventmi stredných škôl. Preto sme im položili otázku číslo 8, kde sa mali pokúsiť ohodnotiť svoje pocity prežívania nezamestnanosti v jednotlivých položkách, pričom 0 bolo žiadne, minimálne a 4 je maximálne prežívanie. Údaje získané vyhodnotením otázky uvádzame v T9.

Tabuľka 9: Intenzita prežívania nezamestnanosti u absolventov stredných a vysokých škôl

Intenzita prežívania	Absolventi VŠ N=15	Absolventi SŠ, ZŠ N=70
	Priemer	Priemer
Neúspech	2,38	2,29
Obavy o budúcnosť	2,36	2,34
Napätie	2,51	2,49
Nuda	2,10	2,00
Zlosť	1,98	2,00
Zúfalstvo	1,96	1,98
Depresia	1,64	1,71
Sloboda	1,51	1,60
Osamelosť	1,42	1,51

V tabuľke č. 9 je zobrazené prežívanie nezamestnanosti u absolventov vysokých škôl a absolventov stredných škôl. Výsledky výskumu ukázali, že neexistujú štatisticky významné rozdiely v prežívaní nezamestnanosti u absolventov stredných a vysokých škôl. To znamená, že absolventi stredných a vysokých škôl približne rovnako intenzívne prežívajú depresiu, osamelosť, neúspech, nudu, zlosť, slobodu, zúfalstvo, obavy o budúcnosť a napätie. Z uvedeného vyplýva, že sa nám H2 potvrdila.

Na finančnú situáciu respondentov sme sa opýtali otázkou číslo 10, ktorú sme vyhodnotili v T10.

Tabuľka 10: Aktuálna finančná situácia respondentov

	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Mám nedostatok finančných prostriedkov	35	41,17	32	37,66	67	78,83
Neúnosne zlá	10	11,76	8	9,41	18	21,17
Dobrá, pomáhajú rodičia	-	-	-	-	-	-
Iné	-	-	-	-	-	-
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

Zistili sme, že väčšina respondentov 78,83 percent pociťuje nedostatok finančných prostriedkov. Finančnú situáciu ako neznesiteľnú prežíva 21,17 percent respondentov. Varianty: blízki a iné neoznačil ani jeden respondent. Poslednou otázkou sme sa respondentov opýtali na dôvody neprijatia do zamestnania, ktoré im uvádzajú zamestnávateľia, u ktorých sa uchádzali o zamestnanie. Naše zistenia uvádzame v T11.

Tabuľka 11: Dôvody neprijatia do zamestnania

	muži		ženy		N	
	n	%	n	%	N	%
Nedostatok pracovných miest	21	24,71	16	18,82	37	43,53
Nedostatočná prax	16	18,82	11	12,95	31	31,77
Nedostatoč.vzdelanie	8	9,41	13	15,29	24	24,70
Vek	-	-	-	-	-	-
Pohlavie	-	-	-	-	-	-
Rasa	-	-	-	-	-	-
Iné	-	-	-	-	-	-
Spolu	45	53,00	40	47,00	85	100,00

V našom výskume sme ďalej zistili, že 43,53 percent respondentov, z toho 24,71 percent mužov a 18,82 percent žien ako najčastejší dôvod neprijatia do zamestnania, ktorý im uvádzajú zamestnávateľia, u ktorých sa uchádzajú o zamestnanie je nedostatok voľných pracovných miest, pre 31,77 percent respondentov je to nedostatočná prax a pre 24,70 percent respondentov je to nedostatočné vzdelanie. Respondenti ostatné dôvody neuvádzali. Z našich zistení vyplýva, že 75,30 percent respondentov ako najčastejší dôvod neprijatia do zamestnania, ktorý im uvádzajú zamestnávateľia, u ktorých sa uchádzajú o zamestnanie je nedostatočná prax a nedostatok voľných pracovných miest, čím sa nám potvrdila H3.

7 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV VÝSKUMU A DISKUSIA

Predmet výskumu bol zameraný na zisťovanie príčin a dôsledkov nezamestnanosti u absolventov škôl evidovaných na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Martine. Z hľadiska stanovených výskumných hypotéz môžeme konštatovať, že súbor otázok podľa nášho názoru umožnil overiť jednotlivé hypotézy, pričom sme zistili nasledujúce fakty:

V hypotéze H1 sme predpokladali „že podľa názoru respondentov bude hlavnou príčinou nezamestnanosti absolventov ich nedostatočná prax a vzdelanie.“ Zistili sme, že za hlavnú príčinu svojej problematickej situácie na trhu práce respondenti uvádzali rôzne príčiny. Najčastejšie je to vzdelanie, ktoré 30,62 percent respondentov označilo ako hlavnú príčinu a 22,34 percent respondentov ako jedu z príčin. Tieto varianty neoznačil ani jeden respondent s vysokou školou. Druhým najčastejším dôvodom nezamestnanosti respondentov, je podľa ich názoru nedostatok pracovných zručností, resp. nedostatočná prax, nedostatočné skúsenosti. Tieto príčiny uviedlo 25,88 percent respondentov. Z našich zistení vyplýva, že podľa názoru väčšiny respondentov - 78,84 percent je príčinou ich nezamestnanosti vzdelanie a nedostatočná prax, čím sa nám potvrdila H1.

V súvislosti s **hypotézou H2**, kde sme predpokladali, „že u absolventov stredných škôl a absolventov vysokých škôl nebudú existovať významné rozdiely v prežívaní nezamestnanosti.“ Zistili sme, že neexistujú štatisticky významné rozdiely v prežívaní nezamestnanosti u absolventov stredných a vysokých škôl. To znamená, že absolventi stredných a vysokých škôl približne rovnako intenzívne prežívajú depresiu, osamelosť, neúspech, nudu, zlosť, slobodu, zúfalstvo, obavy o budúcnosť a napätie. Z uvedeného vyplýva, že sa nám H2 potvrdila.

V súvislosti s **hypotézou H3** sme predpokladali, „v prípade viac ako polovice respondentov bolo najčastejším dôvodom neprijatia do zamestnania nedostatočná prax a nedostatok pracovných miest.“ Vyhodnotením dotazníka sme zistili, že 43,53 percent respondentov, z toho 24,71 percent mužov a 18,82 percent žien ako najčastejší dôvod neprijatia do zamestnania, ktorý im uvádzajú zamestnávateľia, u ktorých sa uchádzajú o zamestnanie je nedostatok voľných pracovných miest, pre 31,77 percent respondentov je to nedostatočná prax a pre 24,70 percent respondentov je to nedostatočné vzdelanie. Respondenti ostatné dôvody neuvádzali. Z našich zistení vyplýva, že 75,30 percent respondentov

ako najčastejší dôvod neprijatia do zamestnania, ktorý im uvádzajú zamestnávateľia, u ktorých sa uchádzajú o zamestnanie je nedostatočná prax a nedostatok voľných pracovných miest, čím sa nám potvrdila H3.

Cieľom výskumu v našej diplomovej práci bolo zistiť na základe odpovedí absolventov, príčiny a prežívanie nezamestnanosti v súvislosti s ich vzdelaním. Po spracovaní a zovšeobecnení výsledkov výskumu, navrhujeme pre prax nasledovné riešenia:

Nakoľko vzdelanie ovplyvňuje možnosť zamestnať sa absolventom stredných škôl a základnej školy by sme mohli doporučiť, aby sa zaujímali o zvyšovanie vzdelania. Môžu sa rekvalifikovať, čím sa ich šance na zamestnanie zvýšia. Rekvalifikáciou sa tiež predíde strate pracovných návykov príznačných pre dlhé obdobie nezamestnanosti a je o ňu možné požiadať priamo na Úrade práce sociálnych vecí a rodiny v Martine.

- Z nášho empirického výskumu vyplýva, že nezamestnanosť negatívne vplýva na osobnosť človeka. Doporučujeme, aby sa odborníci pri práci s dlhodobo nezamestnanými snažili vytvárať také podmienky, ktoré by umožnili ľahšie prežívanie nezamestnanosti tejto skupine nezamestnaných. Aby prejavovali empatické cítenie voči tejto skupine nezamestnaných. Aby im pomáhali získať kontakt s potrebnými sociálnymi zariadeniami, prípadne inými zdrojmi pomoci.
- Za podstatné považujeme aj aktivizovať osobnú motiváciu nezamestnaných absolventov k získaniu absolventskej praxe a k ďalšiemu prehĺbovaniu vedomostí a udržaniu skúseností nadobudnutých v škole.
- Možnosť čiastočného uplatnenia absolventov škôl dočasne vidíme aj ich zapojením do obnovy kultúrneho dedičstva, ktoré momentálne na Slovensku prebieha a pomerne sa teší obľube. Na obnove hradov, kaštieľov, parkov, vojenských bunkrov sa zapája množstvo nezamestnaných.
- Dôraz kladieme na podporu rozvoja regionálnej zamestnanosti a podporu vytvárania pracovných miest pre ľudí do 29 rokov.

Sme toho názoru, že je viacero vysvetlení príčin nezamestnanosti absolventov škôl a viacero opatrení na jej ovplyvnenie. Riešenie problematiky veľmi úzko súvisí s odstránením jej hlavných príčin akými sú nedostatok voľných pracovných miest na trhu práce a nedostatočná prax absolventov.

ZÁVER

Diplomová práca rozpracúva problematiku nezamestnanosti ako negatívneho javu, ktorý ovplyvňuje psychickú, sociálnu aj ekonomickú oblasť života človeka, s dôrazom na jej vplyv na absolventov škôl. Teoretická časť rozpracúva problematiku nezamestnanosti od jej rozpracovania v našej aj zahraničnej literatúre. Približuje názory, skúsenosti odborníkov, ale aj výskumy, ktoré boli v oblasti nezamestnanosti a jej vplyvu na človeka realizované v posledných rokoch. Vymedzili sme nezamestnanosť, popísali jej prejavy, dôsledky pre jednotlivca, jeho rodinu aj spoločnosť. Podrobnejšie sme skúmali v teoretickej rovine jav nezamestnanosti u absolventov škôl na Slovensku a uviedli sme aktuálny stav, aký je v posledných rokoch v tomto smere zaznamenaný, príčiny a faktory, ktoré celkovú situáciu ovplyvňujú. Prínosom práce je tiež prezentácia výskumných zistení a štatistických údajov o stave nezamestnanosti absolventov škôl na Slovensku s klasifikáciou respondentov podľa druhu štúdia, stupňa školy, ktorú navštevujú, aj podľa odboru, ktorý vyštudovali. Považujeme to za veľmi cenné informácie, pretože celková možnosť uplatnenia absolventov na trhu práce je v súčasnosti veľmi úzko spätá s tým, či majú kvalitné vzdelanie poskytujúce vedomosti a zručnosti požadované na trhu práce, a tiež s prepojením teoretického a praktického vzdelávania.

Predmetom praktickej časti bol výskum, ktorý sme realizovali na vzorke nezamestnaných absolventov škôl, evidovaných na ÚPSVaR v Martine. Zisťovanie prebiehalo dotazníkovou metódou. Vychádzali sme z teoretického rozpracovania problematiky a jednotlivé skutočnosti, ktoré sme tam prezentovali sme overovali výskumom.

Cieľom našej diplomovej práce bolo rozpracovať problematiku nezamestnanosti, s bližším zameraním na nezamestnanosť absolventov škôl a poukázať na aktuálny stav v tomto smere na Slovensku. Na základe spracovania zistení z vlastného empirického výskumu sme všetky údaje analyzovali a hľadali sme možnosti, ktorými je možné vysokú mieru nezamestnanosti absolventov podľa nášho názoru znižovať. Potvrdilo sa nám, že riešenie problematiky nezamestnanosti absolventov škôl ako rizikovej skupiny v rámci uplatnenia sa na trhu práce veľmi úzko súvisí s odstránením hlavných príčin nezamestnanosti, akými je nedostatok voľných pracovných miest na trhu práce, vzdelanie nezodpovedajúce požiadavkám trhu práce a nedostatočná prax absolventov.

V závere konštatujeme, že sa nám cieľ diplomovej práce podarilo naplniť.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ADAMOVIČ, Karol. *Problémy poradenstva pre voľbu povolania a výber zamestnania mládeže a dospelých na Slovensku. Zborník z konferencie*. 1. vyd. Bratislava: 1994, 198 s.
2. AMBROZY, Marian. – DIRGOVÁ, Eva. *Niektoré aspekty vplyvu vzdelania na nezamestnanosť*. In: Peronálny manažment – trendy na trhu práce v kontexte hospodárskej krízy. 6. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie. Trenčín: FSEV TU. 2009. ISBN 978-80-8075-403-7.
3. BARIAKOVÁ, Mária. *Potreba práce u nezamestnaných*. Zborník zo IV. medzinárodnej konferencie doktorandov odborov Psychológia a Sociálna práca. FSVaZ UKF, Nitra: 2009. ISBN 80-7043-545-7.
4. BAUMGARTNER, František. *Aspekty kvality života nezamestnaných a postupy zvládania ťažkostí*. In: TOKÁROVÁ, Anna. et al. *Kvalita života a rovnosť príležitostí – z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce*. Prešov: FF PU v Prešove, 2005. ISBN
5. BIRKNEROVÁ, Zuzana – VNENKOVÁ, Daniela. *Nezamestnanosť a kvalita života*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2009. ISBN 9878055500690.
6. BOLLES, Nelson. Richard. *Ako si nájsť dobrý džob*. 1. vyd. Bratislava: Motýľ, 2004. ISBN 80-88978-99-8.
7. BROŽOVÁ, Daniela. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vyd. Praha : Slon, 2003. ISBN 80-86429-16-4
8. BUCHTOVÁ, Božena et al., *Nezaměstnanost - psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada publishing, a.s., 2002. ISBN 80-247-9006-8.
9. BUCHTOVÁ, Božena. *Sociální psychologie nezaměstnanosti*. In: VÝROST, Jozef. – SLAMĚNÍK, Ivan. (Eds.). *Aplikovaná sociální psychologie II*. Praha : Grada Publishing, 2001. ISBN 8071782696
10. BUCHTOVÁ, Božena. *Kvalita života dlouhodobě nezaměstnaných*. In: *Československá psychologie*, 2004, roč. 48, č. 2, s. 121-135.
11. BUCHTOVÁ, Božena. – FILO, Peter. *Den v životě nezaměstnaného*. In: *Psychologie v ekonomické praxi*, Roč. XLIII, č. 3-4 (2008).
12. CZAKO, Martin. *Psychologický stres*. In. *Šanca*. Roč. 2, 2000, č. 5.

13. ĎURĎOVIČOVÁ, Marta. Sociálně - ekonomické důsledky nezamestnanosti. In. *Práce a sociální politika*. Roč. 6, 1998, č. 11.
14. FEDÁKOVÁ, Denisa. Kvalita života a úroveň koherence u zaměstnaných a nezamestnaných. In: TOKÁROVÁ, Anna. et al.: *Kvalita života a rovnost příležitostí – z aspektu vzdělávání dospělých a sociální práce*. Prešov : FF PU, 2005.
15. FONTAINE, Pascal. *Európa v dvanástich lekcích*. Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločností, 2007. ISBN 92-79-02879-0.
16. HANZLÍKOVÁ, Olga. - PAUKNEROVÁ, Daniela. - SOUŠKOVÁ, Milena. *Jak uspět v prvním zaměstnání*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2001. ISBN 80-247-0121-9.
17. HETTEŠ, Miloslav. *Starnutie spoločnosti*. Vybrané kapitoly sociálnej práce so seniormi. VŠZaSP Bratislava: 2012. 244 s. ISBN 978-80-8132-031-6.
18. HRONEC, Martin. *Nezamestnanosť absolventov vysokých škôl v transformačnom období v SR ako sociálno-ekonomický problém*. In: VIŠŇOVSKÝ, Ľudovít. – HRONCOVÁ, Jolana. a i.: *Slovenská rodina v kontexte transformačných premien*. Banská Bystrica : 2010, s. 69 – 90. ISBN 978-80-557-0034-2.
19. HRONCOVÁ, Jolana. - KRAUS, Blahoslav. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. 1.vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-223-4.
20. JUSKO, Peter. *Základy sociálnej politiky*. 1. vyd. Banská Bystrica: 2002. 110 s. ISBN 80-8035-575-3.
21. KOSTOLNÁ, Zuzana. *Nezamestnanosť absolventov škôl a prístupy k jej riešeniu v členských štátoch EÚ v období globálnej ekonomickej krízy*. Záverečná správa VÚ č. 2146. 2010. Bratislava: MPSVaR SR, 95 s.
22. KOVÁČOVÁ, Emília. *Teória a politika zamestnanosti*. 1. vyd. Bratislava: 1995, 210 s. ISBN 80-78889-7.
23. KRUPINSKI, Miruška. *Nezamestnaní pod lupou*. 1. vyd. Bratislava: 2002. 36 s. ISBN 80-88893-84-4.
24. KENTOŠ, Michal. Quality of life of short term and long term unemployed. In: *Človek a spoločnosť, 2010*, roč. 13, č. 2.
25. KEBZA, Vladimír. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha : Academia, 2005. 164 s. ISBN 80-200-1307-5.

26. KOTÝNKOVÁ, Magdaléna. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. 1. Vydanie. V Prahe : Oeconomica, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5.
27. KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha : Aspi, 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
28. MAREŠ, Petr. *Chudoba v České republice v datech (šetření sociální situace domácností). Dílčí studie projektu o možnostech monitorování chudoby v ČR*. Praha, Brno: VÚPSV. 2004.
29. MAREŠ, Petr. - SIROVÁTKA, Tomáš. Marginalizace na trhu práce a materiální deprivace nezaměstnaných. In: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita a Georgetown, s. 61-74.
30. MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1. vyd. Praha: 2002. 172 s. ISBN 80-86429-08-3.
31. MARTINCOVÁ, Marta. *Nezaměstnanost' ako sociálny problém*. 1. vyd. Bratislava: 2002. 133 s. ISBN 80-89047-31-9.
32. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
33. MATOUŠEK, Oldřich. a kol. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
34. NIKLOVÁ, Miriam. Sociálně-ekonomické problémy súčasných rodín so zameraním na *nezamestnanosť* a ich riešenie z aspektu profesie sociálneho pedagóga. In: VIŠŇOVSKÝ, Ľudovít. – HRONCOVÁ, Jolana. a i.: *Slovenská rodina v kontexte transformačných premien*. Banská Bystrica: 2010, s. 69 – 90. ISBN 978-80-557-0034-2.
35. PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých. Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. Prvé vydanie. Praha: Grada Publishing, a. s. 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3235-0.
36. RIEVAJOVÁ, Eva. Trh práce v tranzitných ekonomikách – východiská a stratégie. In.: *Práca a sociálna politika*. Roč. 11, 2003, č. 8.
37. RYBOVÁ, Katarína. *Sociálne – psychologické dôsledky dlhodobej nezamestnanosti*. In: ŠLOSÁR, Dušan. (ed.) *Migrácia - chudoba - nezamestnanosť: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie a konferencie mladých vedeckých pracovníkov*. Košice: Košický samosprávny kraj a Katedra sociálnej práce FF UPJŠ, 2009. 265 s. ISBN 978-80-970306-0-5.

38. SCHAVEL, Milan. a kol. *Sociálna prevencia*. 2. vyd. Prešov: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Ústav sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča, 2007. 141 s. ISBN 978-80-89271-22-1.
39. SCHINGLEROVÁ, Alena. *Cesta z nezamestnanosti*. Bratislava: PSE, 2005. ISBN 80-968355-4-8.
40. SIEGRIST, Marco. *Rozvoj osobnosti*. 1. vyd. Bratislava: 1996, 197 s. ISBN 80-88452-9.
41. STRIEŽENEC, Štefan. *Slovník sociálneho pracovníka*. 1. vyd. Trnava: 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X.
42. STANEK, Vojtech. a kol. *Sociálna politika*. 1. vyd. Bratislava: 2002. 474 s. ISBN 80-88848-92-X.
43. ŠLOSÁR, Dušan. (ed.) *Migrácia - chudoba - nezamestnanosť : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie a konferencie mladých vedeckých pracovníkov*. Košice : Košický samosprávny kraj a Katedra sociálnej práce FF UPJŠ, 2009. 265 s. ISBN 978-80-970306-0-5.
44. ŠOLCOVÁ, Iva. – KEBZA, Vladimír. Nezaměstnanost a zdraví. In: *Československá psychologie*, 2001, roč. 45, č. 2, s. 127-134.
45. URAMOVÁ, Mária. *Sociálno-ekonomické súvislosti nezamestnanosti*. Banská Bystrica : UMB, Ekonomická fakulta, 2005. 98 s. ISBN 80-8083-057-6.
46. VIŠŇOVSKÝ, Ľudovít. – HRONCOVÁ, Jolana. a i. *Slovenská rodina v kontexte transformačných premien*. Banská Bystrica: 2010, s. 69 – 90. ISBN 978-80-557-0034-2.
47. VODÁK, Josef. – KUCHARČÍKOVÁ, Alžběta. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. Prvé vydanie. Praha: Grada Publishing, a. s. 2007. 212 s. ISBN 978-80-247-1904-7.
48. Zákon NR SR č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti

Elektronické dokumenty

1. BEBLAVÝ, Miroslav – SENAJ, Miroslav 2006. *Trh práce včera, dnes a zajtra*. Bratislava: IVO, 2006. [online] [cit. 2014. 11. 13.] Dostupné na internete: <http://www.employment.gov.sk/mpsvrsr/internet/home/page_pdf.php?id=2204&slD=3471e4cba131e6425787e3e6b8e77693>

2. FRANKOVSKÝ, Miroslav. Sociálnopsychologický výskum nezamestnaných – situačnokontextový pohľad. In: *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied*, roč. 6, č. 2. [online] [cit. 2014-11-08]. Dostupné na internete: [http: <www .saske.sk/cas/2-2003/index.html>](http://www.saske.sk/cas/2-2003/index.html)
3. Hanzelová, Eneke – Belan, Pavol. Riešenie dlhodobej nezamestnanosti v krajinách EÚ s dôrazom na jej špecifiká a možnosti aplikácie dobrých skúseností v podmienkach SR, Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2009. [online] [cit. 2014. 11. 13.] Dostupné na internete: [<http://www.sspr.gov.sk/texty/File/vyskum/2009/Hanzelova/Hanzelova-Bellan.pdf>](http://www.sspr.gov.sk/texty/File/vyskum/2009/Hanzelova/Hanzelova-Bellan.pdf)
4. LACA, Slavomír. – MICHEL, Radoslav. – LACA, Peter. *Nezamestnanosť mladých ľudí „absolventov“ ako súčasný sociálny problém spoločnosti*, 2011. [online] [cit. 2014. 11. 13.] Dostupné na internete: [<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/nezamestnanost-mladych-ludi-absolventov-akosucasny-socialny-problem-spolocnosti>](http://www.prohuman.sk/socialna-praca/nezamestnanost-mladych-ludi-absolventov-akosucasny-socialny-problem-spolocnosti)
5. MORICOVÁ, Valéria. *Hospodárska kríza a vplyv nezamestnanosti na kvalitu života človeka*. [online] [cit. 2014-11-08]. Dostupné na internete: [http: <www.fsi.uniza.sk/kkm/files/konferencie/hkoz/Moricova.pdf>](http://www.fsi.uniza.sk/kkm/files/konferencie/hkoz/Moricova.pdf)
6. QUINTINI, Glenda. - MANFREDI, Thomas. *Going Separate Ways? School to Work Transitions in the Unated States and Europe*. OECD Social, Employment and Migration Papers, № 90, OECD 2009. Paríž: OECD Publishing. 54 s. [online] [cit. 2014-11-06]. Dostupné na internete: [http: <www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/going-separate-ways-school-to-work-transitions-in-the-united-states-and-europe_221717700447>](http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/going-separate-ways-school-to-work-transitions-in-the-united-states-and-europe_221717700447)
7. PAUKOVIČ, Vladimír. *Problém nezamestnanosti - vybrané makrosociologické a mikrosociologické kontexty. Sociálne a politické analýzy*. [online] [cit. 2014-11-08]. Dostupné na internete: [http: <www.upjs.sk>](http://www.upjs.sk)
8. PAUKOVIČ, Vladimír. – HOLOVČÁKOVÁ, Lenka. *Nezamestnanosť ako sociálny jav, štruktúra nezamestnanosti, príčiny, dôsledky a riešenia problému v Slovenskej republike*. [online] [cit. 2014-11-06]. Dostupné na internete: [http: <www.sapa.ff.upjs.sk/images//81_1475287076_22_Paukovic-Holovcakova.pdf>](http://www.sapa.ff.upjs.sk/images//81_1475287076_22_Paukovic-Holovcakova.pdf)

9. Uplatnenie absolventov SŠ v praxi. [online] [cit. 2014. 12. 07.] Dostupné na internete: [http: <www.uips.sk>](http://www.uips.sk)

ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK

EÚ	Európska únia
OECD	Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (skratka pre anglické pomenovanie ištinitúcie Organisation for Economic Cooperation and Development)
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
t.j.	To jest
Z.z.	Zbierka zákonov
t.z.v	Tak zvane
HDP	Hrubý domáci produkt
%	Percentá
PC	Počítač
Napr.	Napríklad
A pod.	A podobne
T	Tabuľka
G	Graf
H	Hypotéza

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1: Tri roviny práce.....	21
Graf 1: Vývoj miery ekonomickej aktivity, miery zamestnanosti, miery nezamestnanosti Populácie vo veku 15-24 rokov a vývoj HDP (v%).....	32
Graf 2: Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v sezóne 2012/2013.....	41
Graf 3: Charakteristika respondentov podľa dĺžky ich nezamestnanosti.....	57
Graf 4: Názor respondentov na ich vzdelanie	61
Graf 5: Vzdelanie ako príčina nezamestnanosti.....	62

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1: Evidovaní uchádzači o zamestnanie	40
Tabuľka 2: Charakteristika respondentov podľa pohlavia	56
Tabuľka 3: Charakteristika respondentov podľa veku	56
Tabuľka 4: Charakteristika respondentov podľa dĺžky ich nezamestnanosti	57
Tabuľka 5: Charakteristika respondentov podľa vzdelania	58
Tabuľka 6: Druh vzdelania respondentov	59
Tabuľka 7: Názor respondentov na ich vzdelanie	61
Tabuľka 8: Vzdelanie ako príčina nezamestnanosti	62
Tabuľka 9: Intenzita prežívania nezamestnanosti u absolventov stredných a vysokých škôl	63
Tabuľka 10: Aktuálna finančná situácia respondentov	64
Tabuľka 11: Dôvody neprijatia do zamestnania	65

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha P I: Rešerš vybratej literatúry

Príloha P II: Dotazník

CD

PRÍLOHA P I: REŠERŠ VYBRANEJ LITERATÚRY

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: SLON, 2002. 175 s. ISBN 80-901424-9-4.

Publikácia mapuje nezamestnanosť ako zložitý sociálny jav. Zoznamuje čitateľa s fenoménom masovej nezamestnanosti v modernej spoločnosti a zo základnými spôsobmi, akými na ňu táto spoločnosť reaguje. Autor popisuje nezamestnanosť ako psychologický, ekonomický a sociálny problém aj s jej dôsledkami. Uvádza delenie nezamestnanosti a vzhľadom k nim sa autor snaží zachytiť rôzne skúsenosti s nezamestnanosťou a poukazuje na prepojenosť skúseností zahraničných autorov s aplikáciou do našej praxe. Autor prezentuje presvedčenie, že problémy spojené s nezamestnanosťou okrem bežne spomínaných dôsledkov vyvolávajú a stupňujú aj sociálne napätie a sociálnu krízu, ktoré sa následne odzrkadľujú v zhoršení zdravia, náraste chudoby, kríze rodiny, náraste kriminality a vzniku iných sociálno-patologických javov.

LACA, Slavomír – MICHEL, Radoslav – LACA, Peter. *Nezaměstnanost mladých lidí „absolventov“ ako súčasny sociálny problém spoločnosti*, 2011. In: LACA, Slavomír. *Základy sociálnej pedagogiky*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. ISBN: 978-80-8132-014-9.

Publikácia pod názvom „Základy sociálnej pedagogiky“ je súhrnom štúdií k lepšiemu pochopeniu teoretických východísk, problémových okruhov, sociálno-pedagogických, výchovných aspektov, súvisiacich so sociálnou pedagogikou. Poskytuje multidimenzionálny historicko-súčasny pohľad na metodologické východiská sociálnej pedagogiky. Príspevok autorov približuje pohľad na nezamestnanosť ako na súčasny problém. Zároveň poukazuje na zložitý stav dnešnej mladej generácie „absolventov“, ktorá v súčasnosti nemá eventualitu zamestnať sa.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi : specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

Súčasna rodina má v mnoho problémov, ktoré jej pomáha riešiť sociálna práca. Táto kniha ponúka základné informácie o najrôznejších skupinách sociálnych klientov, s ktorými sociálny pracovník pracuje. Pojednáva o viacerých aktuálnych negatívnych javoch, ktoré je rôznymi metódami potrebné riešiť. Jedným z uvedených javov je aj nezamestnanosť a tak sa autor zameriava na sociálnu prácu s nezamestnanými, na jej princípy a špecifiká. Popisuje druhy a príčiny vzniku nezamestnanosti, vymedzuje rizikové skupiny vo vzťahu k vzniku nezamestnanosti. Podrobne rozpracúva problematiku sociálnych aj psychických dôsledkov nezamestnanosti na jednotlivca aj jeho rodinu.

BUCHTOVÁ, Beáta - FILO, P. 2008. Den v životě nezaměstnaného. In: Psychologie v ekonomické praxi, Roč. XLIII, č. 3-4 (2008).

Autori vysvetľujú príčiny vzniku nezamestnanosti. Vysvetľujú nezamestnanosť vo vzťahu k prevyšujúcej ponuke pracovnej sily a nedostatku pracovných miest, teda ako situáciu nerovnováhy na trhu práce. Podrobne popisuje to, akým spôsobom a v akých oblastiach sa pretrvávajúca nezamestnanosť prejavuje na samotnom nezamestnanom, jeho rodine aj na fungovaní celej spoločnosti. Zmenu životného cyklu, organizácie dňa aj samotné narušenie chodu rodiny a jej zvykov ukazujú na znázornení dňa, ktorý prežíva nezamestnaný a na jeho vnímaní.

PAUKOVIČ, Vladimír – HOLOVČÁKOVÁ, Lenka. Nezamestnanosť ako sociálny jav, štruktúra nezamestnanosti, príčiny, dôsledky a riešenia problému v Slovenskej republike 2008. In: Sociálne a politické analýzy 2/2008. ISSN 1337 – 5555.

Nezamestnanosť sa stala jedným z fenoménov, výrazne ovplyvňujúcim vývoj na Slovensku po roku 1989. Štúdiá poukazuje na príčiny vzniku, faktory ktoré najvýraznejšie ovplyvnili jej vývoj, prístupy a opatrenia k jej riešeniu, v jednotlivých etapách spoločensko-politického vývoja. Venuje sa aj vybraným otázkam nezamestnanosťou ohrozených skupín obyvateľstva.

Vychádza z teoretických i praktických poznatkov odborníkov z oblasti sociálnych i ekonomických vied a štatistických údajov relevantných inštitúcií zaoberajúcich sa otázkou nezamestnanosti. Popisuje možnosti, akým sa nezamestnanosť na Slovensku rieši a aké opatrenia sociálnej politiky sa uskutočňujú s cieľom znižovania nezamestnanosti.

VIŠŇOVSKÝ, Ľudovít – HRONCOVÁ, Jolana. Slovenská rodina v kontexte transformačných premien. 1. Vyd. 2010. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, PF. ISBN 978-80-557-0034-2.

Súčasťou publikácie je viacero príspevkov slovenských aj zahraničných autorov, ktorí sa venujú najmä problémom vzniknutým v dôsledku transformácie spoločnosti po roku 1989 a ich vplyvom na rodinu a jej zmeny. Ide o príspevky, ktoré danú problematiku skúmajú z pohľadu sociálnej pedagogiky a sociálnej práce. V rámci problematiky našej práce sme vychádzali z príspevku M. Niklovej „Nezamestnanosť ako dôsledok transformačných procesov spoločnosti a jej riešenie z aspektu sociálnej pedagogiky“ a M. Hronca „Sociálno-ekonomické aspekty nezamestnanosti a ich dôsledky na slovenskú rodinu.“ V rámci nich sú podrobne rozpracované viaceré dôsledky nezamestnanosti a aspekty vnímania nezamestnanosti.

KOSTOLNÁ, Zuzana. Nezamestnanosť absolventov škôl a prístupy k jej riešeniu v členských štátoch EU v období globálnej ekonomickej krízy. Záverečná správa VÚ č. 2146. 2010. Bratislava: MPSVaR SR, 95 s. ISBN neuvedené

Výskumná štúdia realizovaná v podmienkach Slovenska identifikuje faktory, ktoré súvisia s procesom transície zo školy na trh práce, analyzuje nezamestnanosť absolventov stredných a vysokých škôl v štruktúre podľa druhu školy regiónu a odboru vzdelávania a vyhodnocuje existujúce nástroje aktívnych opatrení trhu práce. Tento výskum je vzhľadom k téme našej diplomovej práce veľmi významný. Výskum potvrdil, že ekonomická kríza vytlačá mnoho mladých, vrátane absolventov škôl, ktorí by v štandardných podmienkach nemali problémy s umiestnením na trhu práce a robí z nich neuplatniteľných na trhu práce.

KENTOŠ, Michal. Kvalita života krátkodobo a dlhodobo nezamestnaných. In: Človek a spoločnosť, 2010, roč. 13, č. 2.

Jedným z dôležitých faktorov, ktoré vplyvajú na kvalitu života človeka, je aj nezamestnanosť, ktorá negatívne ovplyvňuje prežívanie subjektívnej pohody a zároveň aj kvalitu života jednotlivca. Autor upozorňuje na to, že nezamestnanosť, aj keď je chápaná ako prirodzený fenomén a atribút spoločnosti založenej na trhovom hospodárstve a demokracii, zohráva v súčasnosti podstatnú úlohu. Jej neustále rastúca tendencia má negatívny dopad na štát aj na konkrétneho človeka, ktorý prácu stratí a jeho rodinu (strata finančných prostriedkov pre živobytie a obava z upadnutia do chudoby, zdravotné problémy – stres, depresie, neurózy, alkoholizmus, drogy, fajčenie, problémy kardiovaskulárneho systému, samovraždy, upadá jeho sebavedomie, dôvera vo vlastné schopnosti a klesá životná úroveň).

ŠLOSÁR, Dušan. 2009. (ed.) Migrácia - chudoba - nezamestnanosť : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie a konferencie mladých vedeckých pracovníkov. Košice : Košický samosprávny kraj a Katedra sociálnej práce FF UPJŠ, 2009. 265 s. ISBN 978-80-970306-0-5.

Zborník príspevkov z vedeckej konferencie pojednáva o nezamestnanosti z viacerých uhlov pohľadu. Podrobne rozpracúva ekonomické aj sociálno – psychologické dôsledky dlhodobej nezamestnanosti a poukazuje na vznik migrácie a chudoby v dôsledku dlhodobej nezamestnanosti. Skutočnosť, že nezamestnanosť je priamo naviazaná na nezamestnanosť je nepopierateľná a tak autori príspevkov navrhujú aj riešenia opatrenia, ktoré by bolo vhodné realizovať, aby v tomto smere došlo k zlepšeniu situácie na Slovensku.

FRANKOVSKÝ, Miroslav. 2003. Sociálnopsychologický výskum nezamestnaných – situačno-kontextový pohľad. In: Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied, roč. 6, č. 2. [online] [cit. 2014-11-08]. Dostupné na internete: [http: <www .saske.sk/cas/2-2003/index.html>](http://www.saske.sk/cas/2-2003/index.html)

Autor sa venuje analýze problematiky nezamestnanosti z hľadiska sociálnej psychológie a poukazuje na to, že v tomto zmysle možno situáciu nezamestnanosti považovať za sociálnu situáciu, ktorá je subjektívne vnímaná ako zložitá, nepríjemná, náročná, zvládanie ktorej kladie na človeka zvýšené požiadavky. Pri takomto vymedzení výskumu nezamestnaných zdôrazňuje podstatný moment interakcie jedinca a jeho sociálneho prostredia. Zdôraznená teda nie je len náročnosť samotnej situácie nezamestnanosti, ale kladie zvýšený akcent na prítomnosť vzájomných vzťahov sociálnych objektov (osôb, skupín) v konkrétnom spoločenskom prostredí, teda akcentuje sa sociálny rozmer tejto situácie.

PRÍLOHA P II: DOTAZNÍK

Dotazník na zistenie príčin a dôsledkov nezamestnanosti absolventov škôl

Vážení respondenti, respondentky,

predkladáme Vám dotazník, ktorým chceme zistiť príčiny Vašej nezamestnanosti. V jednotlivých otázkach dotazníka zakrúžkujte tie odpovede, s ktorými súhlasíte. Ak ponúkané odpovede nevyjadrujú Váš názor, dopíšte ho. Prosíme Vás preto, aby ste dotazník vyplnili pravdivo, úprimne, zodpovedne a vyjadrili len svoj vlastný názor. Dotazník je anonymný a jeho vyplnenie je dobrovoľné. Ubezpečujeme Vás, že Vaše odpovede nebudú zneužitú vo Váš neprospech. Ďakujeme Vám za dôveru, pochopenie a spoluprácu.

Riešitelia

1. Pohlavie:

- a) mužské
- b) ženské

2. Vek

- a) do 18 rokov
- b) do 25 rokov
- c) nad 25 rokov

3. Dĺžka Vašej nezamestnanosti:

- a) 0 – 3 mesiace
- b) 3 - 6 mesiacov
- c) 6 – 12 mesiacov
- d) 12 – 24 mesiacov
- e) nad 24 mesiacov

4. Vaše najvyššie ukončené vzdelanie:

- a) základné
- b) stredoškolské 2. ročné
- c) stredoškolské 3. ročné
- d) stredoškolské s maturitou
- e) gymnázium
- f) vysokoškolské

5. Druh vzdelania:

- a) gymnaziálne
- b) technické
- c) pedagogické
- d) zdravotné
- e) ekonomické
- f) právnické
- g) sociálno – právne
- h) iné (doplňte aké).....

6. Považujete svoje vzdelanie za dostačujúce k uplatneniu na trhu práce?

- a) áno
- b) nie
- c) neviem posúdiť

7. Považujete svoje vzdelanie za príčinu Vašej problematickej situácie na trhu práce?

- a) áno, za jednu z príčin
- b) áno, za hlavnú príčinu
- c) nie, nepovažujem
- d) iné (doplňte).....

8. Aké sú podľa Vášho názoru príčiny Vašej nezamestnanosti?.....

.....

9. Ako prežívate Vašu nezamestnanosť? (pokúste sa ohodnotiť svoje pocity prežívania nezamestnanosti v jednotlivých položkách, pričom 0 je žiadne, minimálne a 4 je maximálne prežívanie):

	0.	1.	2.	3.	4.
depresia					
osamelosť					
neúspech					
nuda					
zlosť					
sloboda					
zúfalstvo					
obavy o budúcnosť					
napätie					

10. Ste evidovaný/á na Úrade práce sociálnych vecí a rodiny?

- a) áno
- b) nie

11. Aká je Vaša aktuálna finančná situácia?

- a) dobrá, pomáhajú mi moji blízki
- b) mám nedostatok finančných prostriedkov
- c) neúnosne zlá
- d) iné

12. Aký dôvod neprijatia do zamestnania najčastejšie uvádzajú zamestnávateľia, u ktorých ste sa uchádzali o zamestnanie?

- a) nedostatočná prax
- b) nedostačujúce vzdelanie
- c) nedostatok voľných pracovných miest
- d) vek
- e) pohlavie
- f) rasa
- g) iné (uved'te aké).....